

619
1993

დროშა

სპორტის — სპეციალური
№ 8-9 1993

რომელმან აღიპყროს მახვილი...

მიდით, მიდით, გიჟავო!

ბურთი მხოლოდ ბურთი არ ყოფილა ქართველი კაცის ცხოვრებაში, არც უბრალო თამაში იყო იგი, ჩვენს ტანჯულ ქვეყანას არასოდეს უთამაშებოდა და ყველა „თამაშში“ მომავლისადმი რწმენა და ყინი, რაინდული აღტაცება და აღმაფრენა ცოცხლობდა.

როცა თბილისის სტადიონი 100 000 გულშემატკივრით აივსებოდა, როცა ერთობით გაძლიერებული თავისუფლებისათვის შეებრძოლი ქართველი კაცი გულთ შეუმახვდა თბილისის „დინამოს“ და თავდასხმისაკენ მიუწოდებდა, გულს იმედი ჩაგვესახებოდა ხოლმე, გეჯეროდა, რომ ჩვენი მომრევეი კაცი არ იყო, ვერავინ დაგვიღებოდა წინ და ვერ შევივლიდა ხელს, გვებრძოლა თავისუფლებებისათვის.

ყველა გატანილი გოლი მოწინააღმდეგის კარში ლახვრად ესობოდა მტერს და მოყვრის გულს ახარებდა...

ასე იყო და ჩვენი გულშემატკივარიც რწმენით და იმედით დასვლდა თბილისის „დინამოს“ ყველგან — რუსეთში, სომხეთში, უკრაინაში, უზბეკეთში, გერმანიაში, პოლანდიაში... ჩვენები იმარჯვებდნენ, შვიფლებოდა ქართველი ხალხის გამარჯვებაც...

ეს იყო აღრე შემდეგ? შემდეგ მოვარდნენ ქუჩის დილეტანტი პოლიტიკოსები, იზოლირების მომხრენი, ყველაფერს სახელი გამოუცვალეს, რესპუბლიკის ბრწყინვალე სპორტსმენები საზღვრებში ჩააკეტეს და ძველი თინი და აღტკინება საკუთარ წვეწმში მოახარშვინეს. მადლობა დმერთს, რომ ყველაფერს დასასრული აქვს, დასრულდა კარნაქებილია ბოიანი და გაიხვნა საზღვრის მიღმა მოწინააღმდეგეთა კარი ჩვენი „ბომბდამშენებისათვის“.

ისევ აივსო თბილისის სტადიონი ქართველი გულშემატკივრებით, ქართველი პატრიოტებით, ისევ შეზანზარდა ქართული ცის ტატნობი ქართული შეძახილებით, ისევ დაიხსნა ერთობამ, ისევ განდა იმედი იმისა, რომ ჩვენ აუცილებლად გავიმარჯვებთ!

ჰე, კაცი ბჭობდაო და... თქვენც რამდენი უკეთუნი კაცი გეოლიათ ჩასაფრებული, თქვენ კი არა, საქართველოს, ზო და, არ შედრკეთ...

მიდით, მიდით, ბიჭებო, თქვენ დღეებში ვერ იჭეუშპალავებთ, თქვენ ზღვები და თკეანეები უნდა გალაცუროთ ა, თქვენი გამარჯვება საქართველოს გამარჯვება!

დროვა

ყოველთვიური სალიტერატურო საზესტავრი ფანდანი

დამფუძნებლები:
**მვკალთა საერთაშორისო
გაერთიანება „კანკლუზიის
ქართული ცენტრი“ და
ფანდალ-გაერთიანი
გაერთიანებულა „საფორლო“**

ზინარსი

საქართველო, უპირველეს ქოშ-
ლისს! (ინტრევი)
ეგვიანი რინი. შამ ცაუა ცაცხ-
ლომანი კომიტა.

თინა კობალაძე. მერთი იმ ხან-
ქმეთათაზანი.

თინელი გომოლაძე. ჰონოარნი.
(მოთხრობა)

ლალი ლალიაშვილი. ახალი
ღმსებნი.

ღვგროსი კალანდაძე. შამამ-
თება მემოგბართან.

ნატალია ორლოვსკაია. შილი-
ან გომგვილი ალმასანდრე ცა-
ბაკალის შესახებ.

რემ დავიდოვი. ქართული მ-
ლისის ჯგბრცმული გზა.

სერგო თურნაშა. კონსტანტინე
გამსახურები უტხოურ პრესაში.

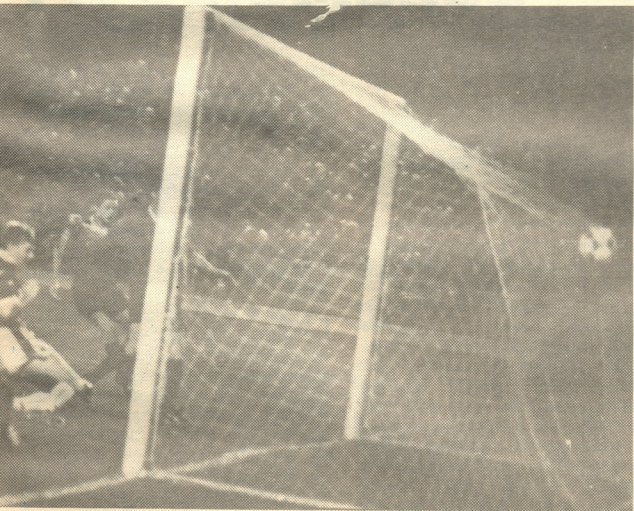
მორის ანრი. მეფგრილმანი.

გატანა გომბანალი. თითქოს
გუშინ იყო.

ნანა ხაბუშვიანი. ფუქისა და
პირის სასიცოცხლოდ.

სარედაქციო კომენი:

**ჯანსუღ ჩაქვიანი — თემქლო-
მარე, ვაღნაბა ნანაძე (ვახუშტი-
სელ მღვანი), აბაში ნაჭაძე, მანო
განაძე, თელო ნინო, დინაა ნო-
მია (მთავარ-რედაქტორი), მღვანე
ნაღია, ზუკაბა ფართული, თამა
შილაძე, ნოღა ჯანაღია.**

ამ რამდენიმე წლის წინ, როცა რუსთაველის საზოგადოების ინიციატივით დაიწყო ქართველთა ჩაახლბა ეთნიკურად რაიონებში და აგრეთვე საქართველოს ფარგლებს გარეთ მცხოვრებ ქართველთა სამშობლოში დაბრუნების მსჯელობა, ქალბატონი ნანა ზარნაძე ერთ-ერთი პირველთაგანი გამოჩნდა ამ ინიციატივას. მას არ უდევია საკუთარ კეთილდღეობაზე, უფროსად დეტოვო ლენინგრადი, საქაიად პრესბიტერიულ სამსახური და, რაც უფრო, ერთადერთი ქალშვილი, რომლის განმარტობის მდგომარეობის გამოც თავის დროზე საქართველოს დატოვება მოუხდა და მეუღლესთან ერთად დანახში დაახლდა. თუმცა, როგორც თვითონ ამბობს, სადაც არ უკლდა, უსაქართველოდ ერთი დღეც არ უტყვარია.

ჩამოსახლდა და, როგორც იტყვიან, „რეინის ქალბატონი“ ჩაიყვა. საკუთარი მეურნეობაც მოიწყო და საზოგადო საქმეზეც აზრუნა. მანამდე მისთვის უცნობი კუთხე თანდათან ხიხხლბორკილი და შრომდღობა გაიხადა. დანახინდებამა შეიფარებს მის მართლად და საქმიანობის თავადდებულება კალი. პატვის სცემენ მის ადამიანურ ღირსებებს, აფხებენ, ჩრევას ციხობიან. ქალბატონი ნანა კი უფურველად ზრუნავს ამ ძირძველი კუთხის მცხოვრებთა კეთილდღეობაზე, მის ალორბინებასა და გამშენებლობაზე. თუმცა, არ თუ იზიათად, ხეცება წინააღმდეგობებს, არის იმდენი გაცრეხება, მაკარ ბუღს მიანც არ იტებს. შიანია, რომ ისევე, როგორც მიედ საქართველოს, დანახინს უკეთესი მერჩის მოილის, სწორად ამ სამკრბინობად ჩაფიქრებულნი მოსაზრებების ზორცუხსხმასი თანადგომისა და მხარდაჭერის სურვილითაა ნაკარბანვე ჩვენი კარგსამდენდებს ნაწუ აპარბიბიბიბის საუბარს ქალბატონ ნანა ზარნაძემსმინან.

— ქალბატონი ნანა, ჩვენი ჟურნალის მკითხველებს უთუოდ დაინტერესებს თქვენი პორტრეტული შტრიხები, გზა, რომელმაც თბილისიდან ლენინგრადამდე, ლენინგრადიდან კი დანახინამდე მოგიყვანათ.

— გავიზარდე უბრალოდ, შრომის-მოყვარე ოჯახში, დავამთავრე საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ავტომატიკისა და გამოთვლითი ტექნიკის ფაკულტეტი, ბაქოს უმაღლესი პარტიული სკოლა, საერთაშორისო მიმომხილველის სკოლა და ლენინგრადის ბ. ტოლიატის სახელობის საინჟინრო-ეკონომიკური ინსტიტუტის სპეც. ფაკულტეტი. მიუხედავად იმისა, რომ მეუღლესაც ლენინგრადის ქიმიურ-ფარმაცევტული ინსტიტუტი აქვს დამთავრებული და ქალიშვილიც ლენინგრადის სამედიცინო ინსტიტუტის აბთავრებს, ჩემს ოჯახს ეკონომიურად წყლვამბარბოულს არასოდეს უტყვობია. სულიერადაც საკმაოდ მძიმე ცხოვრებით ცხოვრობდა. ადამიერა სამი მცირეწლოვანი შვილი, გასულ წელს კი ოცდახუთი წლის იმდშვილი ირაკლი, რომელიც ჩემი თხოვრით ბათუმიდან დანახინში ჩამოვიყვანე, მოულოდნელად გარდაეცვალა. მიუხედავად ასეთი მძიმე ტრავმებისა, ყოველთვის ცვილიობდი, სულიერად არ დავცემუბლიყავი. ჩემი უფროსი და ოცნება ყოველთვის ჩემი საქართველო იყო.

ყველან, სადაც კი მიმუშავია — ოქტომბრის სახელობის რაიკომში, თბილისის საქალაქო კომიტეტში, 26 კომისიის რაიასპეცის აღმასკომში თუ ლენინგრადის საქალაქო საბჭოს მთავარ სპეციალისტად „საქართველო, უჩირველეს ყოვლისა“ — ეს იყო ჩემი ცხოვრების მთავარი კრული. ამ

მრწამსმა გადმომიყვანა 1990 წელს ლენინგრადიდან, დამასახლა დანახინში და სოფლის მეურნეობის საქმიად მძიმე ცხოვრებას შემეჭვია.

— რა საქმიანობას ეწეოთ ამჟამად?

— ემუშავებ დანახინის ნორჩ ნატურალისტთა საღვრის დირექტორად, ვიცნებობ, დანახინში გავხსნა საფერმერო სკოლა და კეთილშობილ ქალთა გინწაზია. ამ რეკონში ავლორბინი

სოფლის მეურნეობის ისეთი ძირძველი დარგები, როგორცაა მეფუტკერობა და მეხბრმუშეობა. ერის სამსახურში ჩაყავენო ამ რეკონის უნიკალური ბუნებრივი სიმდიდრე — სამკურნალო მალახები. სხვათა შორის, ეს არა მარტო ჩემი, ჩემი მეუღლის ოცნებაცაა. სულ ახლახანს კი, მას შემდეგ, რაც ავარკ-წალკის ეპისკოპოსად დაინიშნა მეუფე ტრისეტვორე წამალიძე, საზოგადოებრივ საწყისებზე ავარკ-წალკის ეპარქიის მდივნის მოვალეობასაც ვასრულებ. მალე დანახინში გავისხნება ავარკ — წალკის ეპარქიის რეზიდენცია, ამოქმედდება რაიონის ცენტრში მდებარე ეკლესია. ასევე, ამოქმედდება ბოლნისის რაიონში ქოლავიის ციხის ეზოში მდებარე კარის ეკლესია და გავისხნება საღვრის სჯულის შემსჯელობა სკოლა. საქართველოში უქმნილმა მძიმე პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა სიმძნელებმა, რა თქმა უნდა, ძალიან შემომაღა ხელი ამ მიზნების დროულ განხორციელებაში.

— თქვენ, ჩემი აზრით, იმ ქართველ

ქალთა და დელათა რიცხვს ეკუთვნით, საქართველოს ბედ-შეზარებულს, ზრუნვა უპირველეს მოვალეობად რომ მიანიწიან. როგორ გესახებათ მისი ხვალისდობა დღე?

— საბჭოთა იმპერიის რღვევის შედეგად თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისაკენ მიმავალი გზა ყველა მოკვამერე რესპუბლიკისათვის მძელი აღმინდა. ჩვენ, ქართველებმა, ჩვენი ბუნებიდან გამოდინარე, ეს ეკლესიანი გზა კიდევ უფრო გაუვალი გავხადეთ. დღეს საქართველოს მძობად გამოთლიანება, საჭიროები და კეთილხინდისიერი შრომა თუ გადაარჩენს.

სამწუხაროდ, თავისუფალი, დამოუკიდებელი საქართველოს შერბობა, ჩემი აზრით, მხოლოდ გადავიწეოთ, თუ შეიძლება ასე ითქვას, კარგა და გამძლე სახურავით — მხედველობაში მყავს საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე და საგარეო საქმეთა მინისტრი, — მაგამ ამ შეზობა რომ არ დაინგრეს, მთავარი მიანიც საყრდენი ექვლებია.

აუცილებელია მაღლე ჩატარდეს დეკლბორბე მმართველობის ორგანიზების პრევენცია და მართლად ძლიერება, პატივისხნა და, რაც მთავარია, პროფესიონალიზმა უნდა დაიკავოს გამგებლის ადგილი, საქართველოს პარლამენტმა კი დროულად ააშენოს ამ

საქართველო

შენობის კაპიტალური ექვლები საბაზრო ეკონომიკაზე გადასასვლელად საჭირო კანონების სახით. წინააღმდეგ შემთხვევაში ის შენობა, რომელსაც თავისუფალი, დამოუკიდებელი საქართველო ჰქვია, ცხოვრების ქარტივილებს ვერ გაუძლებს.

— ჩვენი პირველი მხედვრისას თქვენ თქვი: საქართველოს თუ გადარჩენს სოფლის მეურნეობისა და განათლების ხისტემის სწორი და მიზანიმართული მუშაობა. უფრო კონკრეტულად რას გულისხმობთ ამაში?

— ჩემის ღრმა რწმენით, დღეს საქართველოს თუ გადარჩენს გამართული სოფლის მეურნეობა და პროფესიონალი სპეციალისტები. დღეს დღობით არც ერთი თარი ვაზები ვრებულა და არც მერეკია. სოფლის მეურნეობაში რომელ მექანიზაციებმა და მეცნიერების უახლესი მიღწაბის დანერგვაზე დააბარა, როცა თობი, ბარი და ცვლილც კი არ მხადდება ქვეყანაში. როცა ზუთ მილიონიან სახელმწიფოში სულ მცირე ორ წელიწადში 200-ზე მეტი კვრბო ინ-

სტიტუტუ და მათ შორის 26 კერძო სამედიცინო ინსტიტუტი გაიხსნა. ამან კიდევ უფრო დააყარა ილა სხედ დაც დაპირადებული ჩვენი სოფლები. უდაბლეთი ქართველი არ უნდა ჩვენიან მუშაობა და დიპლომიანი ქართველი დაუბრუნდება სოფელს და მივსა დაბოშავენ? ანდა ვგვირდება კია ადენი სპეციალისტი? ან ვინ აზნადებს და რა ბაზაზე გამზადები ამ სპეციალისტებს, გეიფიქრია ამაზე? მე მგონი, ადენი კერძო ინსტიტუტი ყველაზე იოლი გამდიდრების საშუალებაა დღეს. ეს კი ალაღატია ერისა და მისი მომავლის წინაშე, როცა იცე, რომ ახალგაზრდობას ვერც მაღალპროფესიონალად ზრდი და თანაც ამდენ დიპლომიანს ვერც დაასაქმებ.

მე მგონი, ვანათოების სისტემაში დროულად უნდა შევიშუშავოს ქართული ეროვნული სკოლის განვითარების კონცეფცია და ამ კონცეფციაში მთავარი უნდა იყოს ის, რომ განვიჯინო ვაჟთა და ქალთა სწავლა.

- **სამშობლოს პირველივე დაძახილზე ვერავითარმა ძალამ ვერ შეგაქნრათ, დმანისს შოაშურეთ, რამ განაპირობა თქვენს არჩევანს და ზომ არ განვიდით იმეღების ცაცრუებას?**

- ჩემი ოჯახი წლების განმავლობაში ცხოვრობდა ბაქოში, ლენინგრა-

სასოფლო-სამეურნეო კოლექვის გახსნის თაობაზე. მაგრამ ეს ოცნება ოცნებად დარჩა, დაპირება - ყველა ლენინგრადად ქართველი გულში ჩავიბუტებთ, ოღონდ დაბრუნდით, - საწმუხაროდ, როგორც ვაჩუკავა ქართული, გულუხვი სუფრის ღამას სადღეგრძელოდ. სინამდვილეში კი შური და სიმუღილი უფრო მეტი განვიცადე ამ სამი წლის განმავლობაში, რამაც ძალიან მატკინა გული, მაგრამ იმდღს მაინც არ ვუკარავ, ალბათ, ეს იყო მთავარი მიზეზი იმისა, რომ მიუხედავად დიდი სურვილისა, ლენინგრადად ქართველმა ოჯახებმა ვერ შეძლეს დმანისში დასახლება.

- **თქვენ ამ კუთხეს უკვე საქაიოდ კარგად იცნობთ, როგორ გესახებათ მისი ხვალისდელი დღე?**

- დმანისი დღეს საქაიოდ რთული რეგიონია საქართველოში. აქ შექმნილი მდგომარეობა შედეგში ან იმასწორი პოლიტიკისა, რომელიც, განხორციელდა 1986-89 წლებში. ძალიან გვიინერული, გააზრებული პოლიტიკის გატარება საჭირო ადვილობრივი მმართველობის მიერ, დმანისის რეგიონში სტაბილურობა და სიმშვიდე რომ დამეარდეს, რომ ეგონიშობურად ჩამორჩენილი რაიონი ყვებდ დავდეს, მისი ბუნებრივი სიმდიდრე ერის სამსახურში ჩაღვე.

გავიწყდება ქართველი ქალბატონის ნილის დანიშნულება - მშვიდობის და სიყვარულის სიმბოლო. კიდევ ვიმეორებ: ერის გაერთიანებაზე, ურთიერთმიმტკუებლობაზე სიკეთესა და მოყვანის სიყვარულზე ზრუნვაა დღეს მთავარი.

- **იქნებ ჩვენს შვითხეულსაც განდით თქვენს ჩანაფიქრის შესახებ ქართველ ქალთა რელიგიური-ლიტიკური ორგანიზაციის შექმნის თაობაზე?**

- ამ ორგანიზაციის შექმნა ჩემი დიდი ხნის ოცნებაა. სულ ახლახანს ჩემი ჩანაფიქრი საქართველოს კთალიკოს-პატრიარქს ილია II-ს ვავეზიარე, რომელმაც მიზანშეწონილად მიიჩნია ასეთი ორგანიზაციის შექმნა. ამჟამად საპატრიარქოსთან ერთად ვემუშავ პროგრამაზე. ეს იქნება ქართველ ქალთა რელიგიური ორგანიზაცია, რომლის უპირველესი საზრუნავი იქნება თითოეულ ოჯახში დაამკვიდროს ჭეშმარიტ ქრისტიანობისათვის დამახასიათებელი წესჩვეულებები. უპირველესი ალბათ ეს იქნება ოჯახში ლოცვების აღსრულება, ჯვირისწერის, ნათლობის, ზიარების მასსურად დამეყიდობა. კვირა დღეს ეკლესიაში წირვა-ლოცვაზე ოჯახის წევრებთან ერთად სს-

უპირველესი ყოვლისა

დმი და ყველგან და ყოველთვის საქართველოზე ფიქრი არ მსკუნებდა. მიუხედავად იმისა, რომ ლენინგრადში საქაიოდ კარგი სამსახური მქონდა, აყოველღელ ლენინგრადელ ქართველთა შორის უტრიალდები. ჩემი ბინა ქართველ სტუდენტთა ერთგვარი სალონიც კი იყო. 1983 წლის 9 აბრლისს მიოველდებო, ბოლნისისა და დმანისის რაიონში მომხდარმა ეთნოკრიზისებმა გადაამწყვეტინა სამშობლოში დაბრუნება.

ბოლნისისა და დმანისის რაიონებს მანამდე თითქმის არ ეიცნობდი. რუსთაველის საზოგადოების ინიციატივით როდესაც დაიწყო ამ რეგიონებში ქართველების ჩასახლება, მაშინ ბუერჯერ მომიწია მათთან ერთად ამ კუთხეში მოზაზურობა, რამაც დამარწმუნა, რომ დმანისს მართლა ესაჭიროება ქართველის ხელი.

ლენინგრადელ ქართველებთან თემურ და ზანა შეხვეულებთან, ჯონი გაბაიანთან, თემურ გოცილაძესთან ერთად გემუქმებს კი ესახვადით დმანისში დიაგნოსტიკური ცენტრის, კეთილშობილ ქალთა განმანათისა და

მაგრამ, სამწუხაროდ თუ საუბედროდ, ასეთი პოლიტიკის გამტარებელი ზალხე დღეს დმანისის რაიონში კი არა, საქართველოშიც ცოტაა. და თუ არიან, ისინი რატიმდაც ჩრდილში ყოფნას აპვიბინებენ. დღეს კი საქართველოს ისე უჭირს, ვანზე ვაღდამა დალატება საკუთარი შვილებისა და ერის მომავლის წინაშე.

- **ქალბატონო ნანა, თქვენ ლენინგრადში წასვლამდე თბილისში სხვადასხვა პასუხსაგებ თანამდებობებზე მუშაობდით. მას შემდეგ, რომ იტყვიან, ბუერჯერა წყალმა ჩაიარა, ზომ არ ვინაღმბათ ნოსტალგია წარსულისაღმდეგ?**

თანამდებობისაღმდეგ სწრაფვა არასოდეს მქონია თვითმიზნად, ამიტომ ადვილად შევეთვისე სოფლურ მცხოვრებას და ჩემი სახეყვარი შვილიშვილის - პატარა ქეთის ბებობისა. მაგრამ დღეს ისე უჭირს საქართველოს, რომ ქართველ ქალს მარტო საკუთარ ოჯახზე ზრუნვის უფლება არ აქვს. ლოცვა, შრომა, სიყვარული, ურთიერთგატანა თუ გადაარჩენის საქართველოს.

ტემბატიური დასწრება, წმინდა ადგილების მონახულება, მათი წესრიგში მოყვანა. შემუშავდება პროგრამა საღვთო სჯულის შემსწავლელი სატელევიზიო საკვირაო სკოლისათვის. ორგანიზაციის ეგიდით გაიხსნება კეთილშობილ ქალთა გიმნაზიები, უშვილოების სამეურნელო ცენტრი, სადა ძირითადად იმუშავენ ლენინგრადელი და მოსკოლელი ქართველი ექიმები, ორსულ ქალთა საავი, მონუტებულთა და უპატრიონთა საზღვეო. ორგანიზაცია იზრუნებს ნამდვილი პოლიტიკოსი ქალების აღზრდისათვის, ვინაიდან ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ნააზრკვის ზოცვისხმა პოლიტიკისა და ხელისუფლების გარეშე შეუძლებელია. ჩემი თხოვნაა, თუ კი ვინმეს გაუჩნდება სურვილი, ითანამშრომლოს ჩემთან, მოვეწოდის წინადადებები.

- **ინტვიუებს ლახსარულს რას ეტყოდით ჩვენს შვითხეულს?**
დმარის ყველგან, მაღე მშვიდობაში, სიყვარულში, შრომაში და წესრიგში დაისადგუროს საქართველოს ტახულ მისწავ.

უაჩუა შუბლაძე პოეტი

33360 რაი60

როგორ ხდება პოეზიის განახლება? სახელდობრ, სწორედ იმ მომენტში რატომ ჩნდება ადამიანი, რომელსაც გარდატეხას აცისრებს განგება?

შევიანხმდეთ, რომ თავად პოეზია, პოეტური ენა იმ-მომს ამ ადამიანს, ლიტერატურული ხელოვნებისათვის მოწოდებულ ათასთა შორის პოულობს მას. ის, ალბათ, ბევრი შემადგენლისგან – ისტორიისგან, სოციოლოგიისგან, კულტურისგან იქმნება.

მაიაკოვსკის პირველი ლექსები 1912-1913 წლებში გამოჩნდა ფუტურისტულ კრებულებში.

დამრგვალებისთვის 1910 წელი ავიღოთ. რუსეთის დანქარებული სამრეწველო და სამეურნეო განვითარება, დემოკრატიზაცია – 1905 წლის რევოლუციის შედეგი. რუსულ კულტურაზე პრაქაილი ფაქტორის, მათ შორის, უწინარეს ყოვლისა, დასავლური ფაქტორების ზემოქმედება: პლასტიკურ ხელოვნებაში მემარცხენეობისა და ისეთი ყველაზე უფრო მემარცხენე ტენდენციებისა, როგორც იყო კუბიზმი და ფოეზში. გავლენა სიმბოლიზმი-სა, მათ შორის რუსულისაც, რომელსაც 1910 წლისთვის უკვე ღიდი გზა ჰქონდა გავლილი და, ალბათ, უკვე თავის მწვერვალზე იდგა.

პოეზიაში უხეხი არიან ანენსკი, ბალმონტი, ბრიუსოვი, ბლოკი, რომელთაგან თითოეული რითიმეა დაკავშირებული მაიაკოვსკისთან.

და აი, ჩვენს წინაშეა ახალი მჩქეფარე პიროვნება, „სულის წიაღითაფის პირკილების ამხსნელი“ ახალი ხმა. ის არაჩვეულებრივად ახალი ხმაა. მან განაახლა თითქმის ყველა ელემენტი პოეტიკისა, თითქმის ყველა „წესი პოეზიისა“. შემდეგში მაიაკოვსკიმ თვითონ თქვა: „პოეტი სწორედ იმ ადამიანს ჰქვია, რომელიც ჰქმნის ამ პოეტურ წესებს“. მანვე ამას დაუმატა: „ერთბაშად უნდა მიეცეს მოქალაქეობის ყველა უფლება ახალ ენას: წამოძახილს – ნაცკლად ჰანგისა, დაფდაფის გრიალს – ნაცკლად იაენანისა...“ და მართლაც, როგორი მძლავრი ნახტომი გააკეთა, როგორი გაბედული, შეუდარებელი განახლება მოახდინა თავიდანვე, პირველივე ლექსებით. და თუ ამას მოვიხილავთ ხუთწლიან მონაკვეთში, რომელშიც შედის „ღრუბლიანი შარვალიც“, „ფლეიტა – ხერხემალიც“ და „ომი და მშვიდობაც“, საეჭვოა მთელი მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიაში ამის ანალოგიური შემთხვევა მოიხალოს.

სიტყვა ამოშვებულია სწორი კლასიკური ზომების ბადიდან და ემორჩილება პოეტის გულის ფეთქვას.

გაიაკოვსკის დაბადების
100 წლისთავი

გაქარწყლებული საციკლოური, მკაცრად შემოფარგ-
ლული პოეტური ლექსიკა, და ენის ყველა სტიქია —
ბაბტორიდან მიუნხენის სასაუბრო მეტყველებამდე —
უფლებრივად გათანაბრებულია.

რომამ შეწყვიტა სტიქიონების ბოლოში ორდინა-
რულად ან დახვეწილად ჟღერა და იქცა სტროფის შემ-
ოქმტრიალებულ მძლავრ ენობრივ და აზრობრივ მუხ-
რუჭად.

მილიანად შეიცვალა ინტონაცია; ის თითქოს ცინც-
ხალი, ღია ფერთი, ახალი ხალხაგვებით გაეღინთა და
ბევრგზის ვაჟასა და მრავალფეროვანი გახდა.

შეიძლებოდა სხვა ნოვაციების, ინსტრუმენტებისა
და სხვა გარემოებების ჩამოთვლაც, მაგრამ შესაძლოა აქ
უმათერესი იყოს ლექსებში თავისი „მეს“, თავისი სული-
ერი და ფიზიკური პიროვნების აბსოლუტურად გამოვლენა,
რასაც შემდეგ ტინიანოვი „ლირიკულ გემოს“ და-
არქმევს.

როგორ? რატომ? პოეზიაში უცებ რამ გახდა შესა-
ძლებელი ასეთი რამ?

ჩემთან ერთ-ერთი საუბრის დროს ანა ანდრეენა ახ-
მატოვამ დაახლოებით ასე თქვა: „მაიაკოვსკი ცხრასას
ჩვიდმეტში რომ მომკვდარიყო, ყველას ხსოვნაში დარჩე-
ბოდა შეფიქრებლად ჭაბუკი, გენიალური პოეტი, რომელმაც
შავ ცაზე ცეცხლოვან კომეტად გაიფევა“. ამის ის უნდა და-
ვუმართო, რომ თვითონ ახმატოვა ძალიან აფასებდა მაია-
კოვსკის ბევრ რამეს. მაგრამ, მაინც ის, რაც მან თქვა, სი-
მართლავა, სამიზნელი სიმართლევ. ჩემთვის (მე ახლა რაი-
ლოდ ჩემზე ვლაპარაკობ), იმის შემდეგ, რაც ჰქონებოდა
„150.000.000“, „მიფარხარა“ და „ამის შესახებ“ შეიქმნა,
თითქმის პოემის „მთელი ხმით“ შექმნამდე — მაიაკოვ-
სკის შემოქმედება ჩაყარინდა.

და თუ ჩვენ ამ ჩაყარინდის ვალიდარა, მაინც ცხადი
გახდება, რომ სიტყვიერი მუშაობის, პოეტური მექანიზ-
მის ხარისხი, უწინდელ დონეზე დარჩა და რომ მაიაკოვ-
სკის ოსტატობა შეუდარებლად მაღალია მაგალითად,
ლექსებში „საუბარი ფინისსექტორთან პოეზიის შესა-
ხებ“, „ვერლენი და სეზანი“, „სერგეი ესენინს“ და
სხვებში. მაგრამ ყველაფერი ეს უშვებლელი მქნევარის
სუბ ტრალის ჰვავს. ამ პოეზიიდან გაქრა „საიდუმლოება“
და მის გაქრობასთან ერთად თითქმის ყველაფერი გაქრა.

ჯერ კიდევ ჩნდება შეუდარებლად დინამიური და გა-
საოცარი ინტონაციის სტიქიონები:

Вшла ты,
резкая, как «нате!»,
муча перчаткой замш,
сказала:
«Знаете —
я выхожу замуж».
Что ж, выходите,
Ничего.
Покресьтесь.
Видите — спокоен как!
Как пудре
покойника.
Помните?
вы говорили:
«Джек Лондон,
деньги
любовь,
страсть», —
я и одно видел:

вы — Джоконда,
которую надо украсть!
И украли.
Опять влюбленный выйду
в игры,
огнем озаряя бровей загиб.
Что же!
И в доме, который выгорел,
бродяга!
Дразните?
«Меньше, чем у ничего
у вас изумрудов колеек.
Помните!
Погнибла Помпея,
когда разразилась Везувий!

Перо
таному
в язык вонзи,
прибей
к векам кунсткамер.
Ты врешь.
Еще
не найден бензини,
что движет
сердце кусками.

მე უკვე არაფერს ვამბობ პოეზიაზე „მთელს ხმით“,
რომელშიც მაიაკოვსკი თითქმის მთელი ძალით აღორძი-
ნებს თავის გეგანტურ ნიჭიერებას. განსაკუთრებით გრან-
დიოზულია პოლიფონია ამ პოემისა, ასეთი მძლავრი, ასე
სრული, ასე ღრმა ბგერა, ხმა რუსულ პოეზიას მეტად
არ მოუცია.

როგორ, რატომ მოხდა ეს? დირს კი აქ უკვე ცნობი-
ლის გახსენებზე ამაზე წერდა პასტერნაკი „ღამიანებისა
და გარემოებებში“.

„ჩემთვის გაუგებარია ასე არაბუნებრივად, დახლარ-
თულად და არაონებამდინებლად ედმოციველი ეს
მოუხეშავი, გარიჟმული, ყველასათვის ცნობილი ანაბანა,
ეს დახვეწილი უშინარისობა, ეს გაცეკვილი ჭეშმარი-
ტებები, ეს ჩემთვის არავითარი მაიაკოვსკი არაა, ეს არ-
არსებული მაიაკოვსკია. და გასაკვირია, რომ დიწიფი
ასეთი არავითარი მაიაკოვსკის რეკლუციურად მიჩნევა“.

მაღლია დემტოს, რომ ეს უკან დარჩა, ისევე რო-
გორც სახელგანთქმული ციტატი და ლუკოლის, ტრეგუ-
ბის, კოლოსკოვისა და სხვათა სტატიები, და ასობით
დისკრედიტია და წიგნი. დრომ ისინი სამუდამოდ წარ-
ბოცა.

ჩვენ ერებიტო დიდი პოეტის ტრაგედიის წინაშე, პო-
ეტისა, რომელიც საკუთარ სიმღერას ახშობდა და რო-
მელიც თავისი ნამდვილი შემოქმედების საუფლოში
მომთბობლის ნაცვლად ფელეტონური ნაფუგუნების ტო-
მები დაგვიტოვა.

და, ამის მიუხედავად, მისი როლი იმ საუკეთესოში,
რაც დღეს ჩვენს პოეზიაში ხდება, უუცვლელი და თვალ-
საჩინია. გემართებს ეს „დღეს“ კალენდარულად კი არ
გავიგოთ, არამედ გაფართოებულად. ესენი არიან მარტი-
ნოვი, სლუცკი და კონინოვი. ესენი არიან ვიქტორ
სოსნორა და დიმიტრი ბობინოვი. და, თუ გულისყურაინ-
ნი ვიქნებოდ, მაიაკოვსკის ბევრი რამ აკავშირებს იოსიფ
ბროდსკისთან.

... განა ბროდსკის დიქტია, მეტაფორისტიკა, ინტონა-
ცია არასიადან მოსულა? არა, მაიო ფესვები მაიაკოვსკის
პირველ ტომშია, თუმცა, უნდა ვაღიაროთ, რომ ეს პირ-
ველწყაროს სამიოდ დიდადა დაცილებული და ძალიანა
გარდასახული.

თითქმის ასი წელი გავიდა მაიაკოვსკის დაბადებ-
დან, თითქმის ორას ოროცდაათი — დერვაჟინის დაბა-
დებიდან, ას სამოცდაათზე მეტი ნეკროსოვის დაბადებ-
დან. მე ერთად შემთხვევით არ დამისახებელია ეს სამი
სახელი. მათ — ჭეშმარიტა, უღრმესმა ლირიკოსებმა,
ხმაბალია, ორატორული მეტყველება აირჩიეს, მათ
ფართო ფუნჯი და სასულე მუსიკა აირჩიეს.

დროის მდინარე, და არა ნაკადული — აი, გზა, რო-
მელსაც გაუყვამ მათ თავიანთი ხომალდი. თითოეულს
თავისი საუკუნე ჰქონდა ნაბოძები.

მოდით მაიაკოვსკის საუკუნე ვი აღვნიშნოთ, რო-
გორც ეს შეეფერება მის ნამდვილ დამსახურებებს, მის
გენისს, მისი მწვერვალებიდან მის ჩამოწყდომებს, მის
ტრაგედიას — მდებლად მივესალმობთ მას.

ლამის, რეგებ ნიერაძის და სხვა მამულშვითთა სახეულებს. ერთი მათგანი — პაიდიარ აბაშიძე იმჟამად ჩვენ თავდუნენ იყო...

სამწუხაროდ, ის საღამო ფირზე არ ჩაწერია. მრავალ სიტყვათა შორის, რომელიც მაშინ წარმოითქვა, საქართველოს რადიო მხროლვე ორი მათგანი შემგვიანდა: ლევან კოთახის და პაიდიარ აბაშიძის ხატუვები. პირველი მათგანი დღემდე არსად არ გამოქვეყნებულა და თვით ბატონ ლევანის ავტოგრაფი შემოწრიხა, რომელიც მთლიანად მომკვებს:

„საღამო უბერებელიო ჩვენი ერთი უტრამეს და ურთულეს ისტორიის გზაზე, ყველაზე უფრო მძიმე და სახედისწერო თავსატეხი — ჩვენი ტომებისა და სხვადასხვა მხარეთა ერთიანი მთლიანობა იყო.“

ამ დღი ასპარეზის მოღვაწე იყო და არის ჩვენი პაიდიარ აბაშიძე, საქართველოს სამხრეთის ღირსეული შვილი. იგი, დიდ იოანე სახანისძისეული შეგნებით და შემართებით ფეხბოცუცდებულად, წარბეზებრებულად დგას ამ საღამოაქოზე და მისი ყოველი სიტყვა აუღნის ბევედრება ჩვენც და ჩვეს იქით დარჩენილ ქართულ სამყაროს შვილთაც...

დიდად პატივცემული პატრონი პაიდიარ... ქვეყნის ღირსეული მოღვაწის წვლავნებას სხვა სათვალავი გაჩაჩნა. ვერც მთავარის თვე და ვერც შიის წლიონადა მას ვერ აღრიცხვას... ხანერთო ეპიშთა მსვლელობა და მათიანის სტრკიქონები არის მისი საზომო და ღირსეული მოწალოაქი.

რაიან თქვენებრ მოღვაწენი, რომელთა ყოველი თარიღი და მაჩინცემა, სამშობლოს საერთო თარიღება და გულისთქმის ემთხვევა, აესებს და თავადაც უფრო იტყება. ხალხმან განურტობლის გრძობა, რომელიც თქვენც მუდამ გახლდათ და გასულ მსვლელებდათ, უდიდესი გრძობაა ყველა დროის სამოღვაწეობი. ამიტომ არის, რომ დღეს, ყოველი შეგნებულად მოაზროვნე ქართველი სულიერად თქვენთან არის და უზომის თქვენს კარგად ყოფნას და მსცოვან სიბრინის კიდევ ერთ ბედნიერ თარიღს.

არა დიდ არს სამოცდაათი წელი, არამედ ამ დროში ჩატეული თქვენი დიდი, უნაგრო ღვაწლი და ბრძოლა მშობლიური ერის საკეთილდღეოდ.

საქართველოსა და მისი მკვიერი ნაწილების ერთიანობა, თვითცნობიერება, განათლება და ბედის უშობრუნება, თქვენ თავიდანვე დაიდეთ თავშემოვლებულ სამოქედლოდ და ამ ქემსარბიდად კეთილყანაში უხვი მარცვლი სოსეთი და წარდეთ.

გულმართალი მოღვაწე და ქირისუფალი ერის ძმელებდობის დროს მოწმდება და ჭფრი შეღვანდება ხოლმე, თქვენი ფაქიზი სულიერი შემართება იყო დიდი თავდები და საწინადრი ღვიძი ძმათა შორის ურუყვე ძმობისა და განურყვრდობისათვის ჭერ კიდევ მაშინ, როდესაც ზოგმა ფგუნურმა და ურცხვმა გასტება საუისი ხმლი და სიტყვა. დაგმო სიმარტე, თავისუფლებმა, დროშა პაპათა და ყველაფერ ამას მონობა და უცხო ტომბა არჩია.

ჩვენ ყველანი, თქვენი უმცროსი თანამერტოვენი, კრძაღვითა და სუყარულით შემოგზარით თქვენ ახლაც მოწადებულსა და სამადალიერ წაიღებს. თქვენ ჯამდე არასოდეს არ მივიღათ თქვენი ნაამგარის ესოდელ მხმალად აღიარით. არც ესურდეთ იგი თქვენთვის ერკუნულ-საზოგადოებრივი საქმიანობა მინაგან მისწრაფებისადმი მოწამის მოთხოვნილების უზრტეტი წყარო იყო და არის.

ჩვენ კარგად ვიცით, რომ შეგნებდ ანებთა მოღვაწეებმა უფრინაბეს ისტორიული საქართველო. აურაცხულ ზეცის ქვედად და მიწისქვეშაა მიუტებადად, დღეს კვლავაც რომ ძგარს ქართული გული, სიტყვა და უთისცკვეთა მთელს ჩვენს შემოარჩენილ მიწა-წყალზე, აპარიდან საინგილომდე, ამბო ერთი თქვენი მადლიცა და დამსახურებაც.

მადლიერი ხალხის გულში მუდამ სახლობს და ნათლობს ასეთი მოღვაწე, რომელიც თქვენებრ აერთიანებს თავადებასა და გამჭრიახობას, მშობლიური ხალხის უფარკო სუყარულსა და იმ უარდეს შუბლისას, რომელიც წინაპრებდვე მოდის და მონდა და შთამომავლობას ახლად უწყ...

შეებ ნაქადად გამჟვენიდა შეკვეთ.

ყოველი ერთი დიდია მშობლოდ თავის შვილთა დიდებულ დავაწით. ხოლო იმ ხალხს, რომელსაც ახსოვს და უყვარს თავისი მოღვაწენი და იცის მათი შოგლა და უხის, არც ასეთი ძეგა კვლავაც შეიბა და აღწერა გაუტორტეობა. თქვენ თანამერტოვენი იქართლის ცხოვრების მოკრძალებული მოამბევე და მისი კეთილო სახეც, გზახე, ჩვენი პირუთენილი მილოცვა და მადლობა მშურტორთა საერთო ძახილს, ჩვენ ვიცით, რომ ყოველ ქართულ საყრდენ კედელში ერთ-ერთი კუთხის ქვა-ბაღვარად დგეს თქვენი მართალი საქმე, ფქირი და წინი მაგარმ წინაც დიდი გზა-საკვალავი ვიძიეთ. ამ სახრინელზე სიბრინისათვის არა გზაღლიათ, ქართული ტპირიონის შეწინავენი ხომ მუდამ იყვენ მუხნის და ლარტეი. მიიღეთ ჩვენი სუყარული და აღფრტოვებანი.

ჩვენი მთლიანობის სამხრეთელი აღამო, დაუღღავლო და უბერებელიო!

პირველად სწორედ იმ საიუბილოდ საღამოზე გავიგოვე მოხუც გულთა კაცკაციწილის მიერ კაცის კოხოსთან წარმოთქმული სიტყვები: „გვედერები, დაუბარე ამ შერებს, რომ ცალი თავლით და ერთი ხელით სანთელი ჩვენსკენ დაიბორონ, ვერაიონ და ვერაიონ დონდა, აღვადგინოთ ჩვენი დიდენა, გვიხსნან ამ გაჭირვებისგან, რომელი შიაც ნამტეტურ ახლა ვიშურეუბით“.

მას შემდეგ გავიდა წლები და საქართველოს ლტოლქორის მუჭუჭის ფონდში ბინა დაილო მისმა არქივმა. გულისუპურიტ ვიკითხობთ ყოველ ფურცელს, თითოეულ სტრიქონს და წარსიხსავაში კვლავ მიცოცხლებდა სამოცდაათი წლის მაღალი, გამხდარი, ღიმილიანი კაცი.

პაიდიარ აბაშიძე ყველაზე ცინობილო სახელთა მთა შორის, ვინც საუთაროა გაულით ატარა მშობლიური აპირის ტკივილები, ვინც თავისი ცხოვრება ხიფათასა და ბრძოლბმ ვალოდა, მათა აქარა 'კართვილოდს რთიანა სხერულთან შემოეერთებინა.

პაიდიარ აბაშიძის არქივში არის ერთი წერილი „მშობო...

**პირი იმ
სანათლთაგანი**

ბათუმში, მწერალ პარმენ ლორის ბინაზე გავშვობისას ხშირად ვხედავდი მაღალ, გამბედავ კაცს, რომლის მოსვლისთანავე მწერლის კაბინეტის კარი რამდენიმე საათით იეტებოდა. პატარებს ერთი სული გვქონდა, გავგეგო, რაზე ხაზბრობდენდნ ხტუშარი და მასინმედილ... აი, ასეთი იყო ის პირველი შეხედრები, პაიდიარ აბაშიძესთან — კაცთან, რომელმაც უკანაში დიდი ამავი დადლო აქარას.

მას აქეთ ბევრმა წუაღმა ჩაიარა... და აი, 1901 წელს, როცა უავე საქართველოს რადიოს ლტერტურულ რედაქციოში ვმუშაობდ, ერთხელ მოგვივიდა მოსაწვევი ხარათი — 21 მარტს მწერალთა კავშირში გაიმართებოდა პაიდიარ აბაშიძის დაბადების 70 წლისთავისადმი მიძენილი საიუბილო საღამო.

მწერალთა კავშირის სახალისი დარბაზი და ვიწირ ბაღი ვერ იტედა ყველა მსურველს. იმ ღირსსახსოვარ იუბილეზე ორკორტები უდიდესი პატივისცემით წარმოთქვამდენ გულოდა კაცკაციშვილის, მემდე აბაშიძის, შერტე ხიშთაშვილის, ახლულ მიქე-

ლორე მომაგე". ესაა „ქართული შორის წერა-კითხვის გაავრცელებლის სახელგანთქმის“ დასრულებიდან 80 წლის თავზე წარმოქმნილი სიტყვა. დღეს აველას კარგად მოეხსენება, რა დიდი ამაგი გასწია ან საზოგადოებრივ ხალხში სინათლისა და წერა-კითხვის შეტანისათვის, წერის მაიადარ აბაშიძე და ისხენენ იმ ადრეულ წლებს, როცა ხოჯა-მომლები აჭარის ახალგაზრდობას მებრძოლებში მათთვის გაუშვებარ ენაზე აჭარებინდნენ დღევანდელი უფრადიანი.

ახეთ პაროზებში, ცხადია, დიდი ვაზიდულება იყო არათუ ქართული სკოლის გახსნა, არამედ, მასზე ფიქრის კი... მაგრამ აღიას მეთაურობით 1881 წლის 28 მარტს, ბათუმში გახსნა ქართული სკოლა.

იმეფად ბათუმში მამადაიან ქართველთა გულის გასაბორონად და მათში ეროვნული თვითშეგნების გასაღვიძებლად ხშირად ჩამოდიოდნენ ილია, ნეკო, იაკობ ვაძე-ვაშელი, ანკო ნიკოლოზი და სხვები. იმართებდა საღამოებში, ხოლო აქედან მიღებული ფული სკოლის საჭიროებისათვის ირიტებოდა. სწავლის ქიჩა წილჩადნო მ მანეთი იყო. მისგან თავისუფლდოდნენ ქრისტიანი ქართველი დარბიბი მოწაფეები, ხოლო თავისი ნივთიერი მდგომარეობის მიუხედავად, ამ გადასახადსაცან გათავისუფლებულყო იყო ყველა ქართველი მამადაიანი მოწაფე. და თუ შემდეგ აჭარაში უარიოდ გაიშალა ეროვნული გათვითცნობიერებისათვის ბრძოლის დროში, ეს იმიტომ, რომ ან სკოლაში დღევანდლდნენ სამშობლო-კვეყნის მოშავისხისის მომაგე აღმავიანები. ერთი მათგანი თვით მაიადარ აბაშიძე იყო. იგი სოფლიდან სოფელიმ დადიოდა და იკარო ბავშვებს წინის სიუარულს უღვიძებდა. უფიხიანად „დღეიანად“, უყვირიდა ზღაპრებს, უამბობდა წინაპართა საჭიროს საქმეებს, აბრძოდა სკოლების გახსნისათვის და მამაში, როცა ქართული ენა თითქმის სრულიად განდევნილი იყო სკოლიდან.

საქირო იყო მეტი აქტივობა. აჭარა კატახტროვის წინაშე იდგა. და არ, პრესაში კვეყნდება მაიადარ აბაშიძის წერილი — „როდემდის ვქვე-

ბით ასე?“. მასში დახმულია ქართული ენის ხსნის საქობი. მომხმდურთა სამაწმდევანმა ბატონობამ თავისი დიდი დასავა ქართული ენის ხსნის „შეს. ოსმალების ცდა, გვიბატონებისთანაურტრული ენა აჭარაში, მშობლიური ენის წახილწვის მიზეზი შეიქნა. ქართული ენა თანდათან დავიწყებას ეძლეოდა. აი, ამ მიზეზით იბეჭდება მაიადარის წერილი, რომელშიც იგი კატეგორიულად მოითხოვს ქართული სკოლების გახსნას და ქართული წერა-კითხვის სწავლებას.

ამევე გავრეებში არის ერთი ძალზე საინტერესო მოგონება. ეს ეტება თორქული ენის მასწავლებელთა უკრძოლვას, რომელც ვარში მოუწყვეთათ. უკრძოლვის მთავარი მიზეზი უყოფა სკოლებში უფრადის სწავლების საქობის მოგვარება. მაიადარ აბაშიძე მკაცრად განცხადებით გაბოლდა: „ეს უკრძოლვა ჩვენ არ გვებეზა, ჩვენ ქართველები ვართო“.

ამის შემდეგ მასწავლებლობა აუტრიალეს, მაგრამ მის მხარეზე იყო მთელი ხალხი... „ჩვენ გულწრფელად ვიყარებთ, ჩვენ ვართ ვურჯართ — ქართველები. ჩვენ შეგვიძინა ნაწილს საქართველო. ანა და აწიბო ჩვენ ვერ გასჩენი მომავალი, რომ „ლც ვამოსაბეცა საშუალო და საქრისიანი“. საქართველოს ეროვნული და ტერიტორიული შეგავრებისა და შედარებაში. მამ, შორს ოსმალეთისა და ზოგიერთი მოღალატის აბალი ქსლები და გაუმარტის მტენს დიდებულს მომავალს — მთლიან საქართველოს“.

ასეთი იყო მისი იდეოლოგია: — მთლიანი, ერთობლივი საქართველო და ამ იდეოლოგიად არც ერთხელ და არც ერთ გზაზე არ გადაუხვევია. თვით პირველი წერილი, რომელიც ქართულ პრესაში გამოქვეყნდა, „ხმა ქრისტიან მოძებებს“, ამ მალოლი იდეოლოგიის სწრაფვა იყო. იგი მოუწოდებდა ყველა ქართველს, ცენათ თავიანი დღილი მძებნი და გვეყნათ მათთვის დახმარება.

მაიადარ აბაშიძის წერილები სიტყვატრად იხებოდნოდა ქართული უფრად-ვაგუბების ფურცლებზე და მკითხველს აჭარბდა მძიმე ზედტრე მოუფრბოდა. ეს იყო სისხლით დაწერილი სტრატეგია. სწო-

რედ ამის გამო წერდა უფრადი „თავარი და ცხოვრება“, მაიადარ აბაშიძე ქართველ მუსულმანთა შორის ეროვნული გამოძიზილების მოციქულია, მისი სახელი ჩვენს მომბეთა შორის უყვადვი დარჩებოა.

ხოლო ენისკომისა ლეონიდეშ მას „ქართული მუსლიმანების სულიერი ინტერების სისიქადული დარჯი“ უწოდა.

მაიადარ აბაშიძის ბიოგრაფიის ერთი ძალზე მომხმდური დღეიანი ფურცელია მისი მოგვარობა ლაზეთში. 1916 წელს მას ფიბიო შემოვლია ეს მარავალტანწული კუთხე და ქართველი საველთქიმელო საზოგადოების დავალებით იჭიური მცხოვრებლებისათვის სიმინდი, ტანსაცმელი და ქართული დღეიანი წაუღია. „ართუ, საქართველოს“ ვაკეთობულ ფურცლებზე გათხოვლობი:

ბატონო რედაქტორო! უმორჩილესად ვთხოვ; გადახედე თვენი ვაჭეთის საშუალებით ქართველ მომბეზოვადობას ჩვენი გულითად მადლობა მისზედ, რომ ქართველთა ძებნა ჩვენ დახმარება აღმოვიციინეს და საქვეთ სიმინდი მოგვაროვებს.

წერილის ხელს აწერენ ამევე აბუდანი, აბდული მიქელიძე და ქარენალი. უზარმაზარი საქმე ვაკეთებ მათთვის დროზე და დღეს, როცა აჭარაში ყველა ბავშვი უკვე ცოდნას გავებაშვლის დედაივით ეწაფება, ვანსაკუთრებით კარგად ჩანს ის დიდი დავალო, რომელიც ამ წერილის ავტორმა გასწია. თითქოს ეს ბედი იყო, რომ სწორედ იმ მწიგნობლის დროს, აჭარას გამოსჩენილ მაიადარ აბაშიძეს. ჩვენს ხელთა მისი ერთი წერილის ხელწერილი, „კვლავ მოწოდება, კვლავ შევედღებო“. წერილი უხესხია 1919 წლის წინაშე, რომელიც 1969 წელს გამოსცა „საბჭოთა საქართველოში“.

„ქვირფისო მომძინო“. აქედ ჩემი მდებარის ანბანის კითხვა ვისწავლი, იმ დიდებულ ვაჭეთებში ვკითხვობოთ თვეწის სიტყვებს ქართველ მამადაიანებისად: დავებმართო, ხელი ვაკეწოლოთ, წერა-კითხვა ვასწავლოთ ჩვენს მომძებებს. და ჩვენს ჩვენს ბოლოდღეს და მკითხარტე... კვეყნი სიტყვა და-

ჩაგრულ მომძებებისადგეკრულითვის ცარიელ სიტყვებსაჩრება.

... ქართველი მამადაიანების თვეწივი საბრკელების ჩაყრა ოტყენი ვალი იყო. უხესხილო, ამ მუშაობაში ბეჭეი დაბრკელებს, საყვედუროს შეგებედროდათ და ბეჭეი შრომაც დაგებრებათ, მაგრამ რაც უნდა უყოფილოყო, უნდა დავებინდოლოთ თვეწის ჩამორჩენილ ძებნებს, თვეწი კულტურის ნანგრეებებს; ჭით უფრო, რომ თვეწი შრომა უნაყოფოდ არ ჩაივლიდ... ჩვენს დღევანდელ ჩამორჩენასა და შეუანებლობაში თვეწი ხართ დანაშავედა უშოვარესად, თვეწი სირცხვილია“. ამ წერილის ავტორი ქართველი საზოგადოების საყვედურობის მისთვის ჩვეული დავალებების გამო; მითხოვს მტე უფრადობებს, მტე სიბიბის. მასში იმის საყვედურით, ქართველ მამადაიანებს თათრები რე დახმობი, კი არ თხოვს, მოითხოვს, უფრო ხშირად ჩამოიღეთ აჭარაში, ვეისახებრი თვეწის დაობლებლად ძებნებს, ნახეთ ვაგარტახებულ მომძებლებ და მიუშველით, უხასობიოდან გამოიყავით, ანა თვეწი ვაკეწლებით დიდი თამარი და ვაკეწლებზე სამტე-ნათაბაგოს წარხულია ვმჩინოი.

შედაიხედი ნიკაიან ამ წერილის მკაცრი ტონის გამო წოცა მკვლევარი მაიადარ აბაშიძის საყვედურობა კიდევ აჭარის ჩამორჩენის საქმეში მთავარი ბრალი აჭარელ ფაბიკატოსად და მუგის რვაკაციულ მოხლებებს მიუძღოდათო, მაგრამ თავის დროზე ამ წერილმა მიზანს მაღწია და როგორც მაიადარ აბაშიძის წიყვის რედაქტორი, შევერდილილია რუჟაა წერს, რა მკაცრადც უნდა გვერტევენობდეს ადვის ეს საყვედურობა თანამომძებებისადმი, იგი საქმისათვის უფრად სახარგებლო აღმოჩნდაო.

მცირეა მაიადარ აბაშიძის მიერ ვანწილი ცხოვრების გზა, მაგრამ დიდიან ამ დროში ჩატეული მისი უაჭირო დვაწილი.

კაცი, რომელმაც უმარაგი ადამიანი იხსნა გავირევიდან, ცხოვრების ოკრობოტორი ბილიკებზე მიმავალნი ფართო გზაზე გაიყვანა, დაღვრემილებს, უმეფოდ შეყვარებულებს, მიმეც სენით დაავადებულებს, შევიდა და მხსნელად მოევიონა, გაახარა და გული სიამით აუქსო, ბოლოს მოლოდინ-მოკანცელი: გაცვეთილი ორთქმავალივით ძალაგამოცლილი, ცხოვრებამ თვითონ იგი შეაგდო სიღატაკის ჩიხში.

ქვეყანა დაინარჯა სახელმწიფოს სისტემა შეიცვალა. საბჭოთა იმპერია დაიშალა. ახალმა საყოველთაო კამპანიამ, სახელმწიფო საკუთრების კერძო საკუთრებაში მოქცევამ, ახლადგამოჩენილმა საბაზრო ეკონომიკის ჭრავს შეუბუნებლავმა ბაზალმა, გაჩენისთანავე შემზარავი რომ დაიჩაბა, დიდი საღვთურად და აივადარევა მოიტანა. ზოგ-ზოგნი მტიკედა იმედოვნებდნენ, რომ ეს მტაცებელი ბაზალა მალე ფარშევაგნად გადაქცევიდა მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ფარშევაგნის უშრი ხმის ნაცვლად უთუოდ ბუღალტრის ხმა ექნებოდა, ანდა შაშვივით დაიწყებდა გალობას.

დრო გადიოდა. ყორნის ბაზალს არ ეტუობოდა, რომ ფარშევაგნის ბუმბულით იმისებოდა.

ჩვენს ხანდაზმულ მწერალსაც მიადგა გაჭირების საბურთადავლუთილი ტილო, ჩასვა და ოკრობოტორ გზებით გააჩრთა. უსასხრობისა და სამეტყველო ქაღალდის უსაზომო გაძვირების გამო სასოწარავთობის მიცემული მწერალი მათხოვრული პენსიის ამარა დარჩა.

მაინც ცოდვილობდა თავის სამყაროში. უმეტესად ჩანაწერებზე მუშაობდა, ყოველდღიური შობაქცელები გადაჰქონდა ქაღალდზე. ხშირად ერთი და იგივე აზრი უტრიალენდა ვინაშემ: „ამის გამო, რომ ბიზნესს არ ვეწევი და კულტურას ვემსახურები, შვიერი უნდა მოგვადე!“

შვიერი რომ არ მომკვდარიყო და მისი ოჯახის წევრებიც რომ არ დახოცილიყვნენ, საათობით რომ აბურის რიგში.

იმ დღეს შეზინდებული იყო გისო-სებიან ფანჯარას რომ მიადლია. ფეხები ისე გაქვავებოდა. აღარც კი ვერძინდა მათ არსებობას. გამყიდველმა თონის რამდენიმე პური გადმოაწყო. ცხელ პურს სხეულისა და გონების მომთენვა-დამათობელი სურნელება აძლიოდა.

შინ ლასლასით დაბრუნდა, ქუჩიდან ეზოში რომ გადაუხვია, ვერცხლისფერმა „მერსედესმა“ ჩაუჭრა— ლარა გაქვავებული ავსიის სახლის

სადარბაზოს მიუახლოვდა, მეორე სადარბაზოსთან გაჩერებულ „მერსედესთან“ მამა-შვილი დაითქო და შოთა კინკრავაშვილები შეინშნა. მანქანას ლიდან, საბარგულიდან რაღაც რაღაცები ამოჰქონდით და სადარბაზოში კარანა აწყობდნენ. ამ ფუს-ფუსში დათიკოს თვალს არ გამოჰპარაფია კაცი, რომელსაც ყოველთვის მოწყობით ესალმებოდა. ახლაც დაინახა თავის სადარბაზოსთან მილასალბებული, პურის ჭრკი კიდევ ცხელ სურნელებში გახვეტილი ბერიკაცი. წელში შესწორდა და მისალმების ნიშნად ხელიც ასწია.

— გამაჩვიბათ, ბატონო ვასილი! ამ ბოლო დროს მაინც, რატომღაც ალიზინებდა მეზობლის ასეთი განსაკუთრებული თაყვანისცემა. ხომ არ დამცინის, გულში მწარედ გაივადება ხოლმე, ვაივლი თავის მზრივ პასუხს თავაზიანად აძლევდა.

— იციცხლეთ, ბატონო დავით! მისალმების შემდეგ მწერალმა ლიფტს მიაშურა. ლილას თითი შეახსო. სანამ ლიფტის კაბინა ზემოდან დაეშვებოდა, უკლებ საიდნადაც იღემალი ხმა შემოესმა: „სპონსორი, ვასილი, სპონსორი!“ ამ ბოლო დროს მეგობრებიც და ნათესავები ურჩევდნენ, მოენახა ვინმე შეზღუდული კაცი, რომელიც სპონსორისა დაუწყევდა და წიგნის გამოცემაში მოხმარებოდა. და აი, თითქოს ერთ იღემალი ხმამ დაიწყო მარჯვენა ხეში. ამის გარდა, უფრო მეტი გაუთვალისწინებელი სურ დავამართა. თავისი დაუნებურად სწრაფად გაშორდა ლიფტის კარს და გარეთ, „მერსედესისკენ“ გაიხედა. სხეულში თითქოს სასიამოვნო სიბრე ჩაედგარა, თავებრუ დაეხვა. ნუთუ ხსნა აქვია, სულ ახლო? მაშ რამ მიბიძგა ასე, რამ გამახედა მისკენ? რამ გამახედა იმ კაცისკენ, რომელსაც მთელი ჩემი სიცოცხლე კომპანატორს ვეძებდი, მისი ნამდვილი სახელი კი — „სპონსორი“ მხოლოდ ახლა გაახსენეს?! მაგრამ სპონსორი ხომ ქველმოქმედი, სიკეთის გამღები კაცია! ასეთ ადამიანს სანთელი უნდა დაუნთო და მისთვის ილოცი.

ლიფტში რომ შევიდა და გონება მოეკიბა, თავი ისე დამცირებულად იგრძნო, განაწყენებულს ლამის ბავშვით ამოუფლდა გული.

კვირამოქვლემ გაულო. ქალს ნამეტრიალავი თვალები და მღელვარებისგან ფერდაკარგული სახე ჰქონდა.

— სადა ხარ აქამდე?!

— ჯანდაბანში ვიიომ არ იცი! — ჩაიბუხტა ვასილმა და პური მეუღლის მიაწოდა.

მოგვიანებით, როცა დანახურა და

სული მოითქვა, თავისი ჩანაწერები საქალბოდეს მიუბრუნდა. ამ ცოტახნის წინ დათიკო კინკრავაშვილებს დასცემი ჩაიწერა და ახლა იმ ფურცლებს დაეწერა ძენა. „სპონსორი!“ თავში ისე გასცდომდა, გერადერთი ვერ ამოვიდა. ფურცლები მონახა.

„აქვს სალი, დიდრონი კიბოები... — ასე იწევდა ჩანაწერი, — ჩინებდა მისი პატრონა. საქმლის დაწვენება არ იცის, მაგრამ არჩევს კისეუქეთოსო. ლაპარაკის დროს ტუჩების წრუბავს და ცდილობს, რაც შეიძლება მორიდებული და თავაზიანი იყოს მისათურესთან, თუმცა ჩუბიც იცის. მაშინ კი ქუხს, როგორც პირქუჩი, სეტყვის ღრუბლებით შეზღუდული იცა... ჰამის დროს ლამის ყურებამდე ჩაიხოს ტუჩები. მდიდრია, უსაზომოდ მდიდრა. მისი ქონება არავის აუწონია, არავის გაუზნობია. მაგრამ აშკარად ჩანდა ამ კაცის ოჯახის მუდმივი სიღლე და უფარდებობა. სამი შვილი ყავს, ორი მათგანი ცალ-ცალკე დაბინავებული. მდიდარია! მდიდარებოდა კი იმ დროს, როცა გამდიდრება ჩვენიც დიდი ეკუბება ბაღდება და ასეთები განიკითხებიდნენ: საიდან? როგორ? და ზოგიერთნი სითანალოდაც ისეყიდნენ...“

ახლო მეზობლობა არა გავაქვს. ჩვენი ღიმი სახლის მეორე სადარბაზოში ცხოვრობდა. ორი მოზრდილი ბიძა აქვს გაუერთიანებელი, ქონებით მუდამ მოსწონდა თავი, ბევრს ტრახახობდა, ხოლო შედევს, როცა ჩვენი ავტომობილანმა აყარდებმა იმავით, ალბათ შევიწინა, ტრახახს უწლო და თავითონაც ავტომობილთ შეიარაღდა, თავის მდიდარ არჩენას ეს იარაღიც მიუმატა.

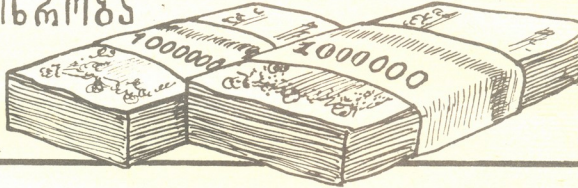
ამ ახალ წელს ავტომობილთ ისეთი ბათქაბუთქი ატეხა, ვისი ან რისი მოერიდებლობა მთელი ქალაქი ავტომობილის გრალობა და ტყვიანობების კაცენაზე ვაგებია, ცას შეუსწებიათა და ტყვიებით სერავდნენ... არ ვიცი, ეს რანაირი შეგებებდა ახალთან, ან რანაირი მტრული და ზოლდანი გაკლებდა ძველისა... ძველზეც; 14 იანვარს, ისროლეს ქალაქში... ყურთამქენა წაიღო დათიკოს კალანოიკის გრალობა...“

— ესეც შენი სპონსორი! — გულდაწყვიტით ჩაილაპარაკა ვასილმა და საქალბოდე დახურა. — არა, რამ დაფიქრებინა, რომ მაინცდამაინც ეს კაცი იყოს ჩემი სპონსორი?! იქნებ სულაც არ ეპირანებდა, რომ არაყ სპონსორი იყოს. ფული აძლ... აა, ხელი გაუმართოდა და ამის სარგებელი არ ნახოს? მე რა სარგებლობა უნდა მოვეუტანო? ერთი წიგნი რომ გამოეცე, მილიონი მარტო ქაღალდს უნ-

თინებიც ბობოლაქა

ჭონჭონა

კომისრობა

და, ახლა სტამბა, მუყაო, წებო... სასაცილოა ამაზე ფიჭოც კი, რომ ამ კაცმა ჩემთვის თუნდაც ერთი ტონა გალადის საფასური გაიმეტოს!

ტვინში ერთხელ რომ შეუჯდა სიტყვა „სპონსორი“, ვერა და ვერ მოიშორა, ვერა და ვერ ამოიგდო, რადგან ამ სიტყვას ტვინის ყველა უჯრედში მიეცა. ტვინმა დაიძლია, ტვინი არ მოეშვა ამ აზრს და ატრიალებდა, როგორც ბურღს. ეს იყო, გონება რომ აუშლებოდა და საწინააღმდეგო აზრებიც წამოშალა. გაჩაღდა აზრთა ქილიო...

კარგა ხანს კომპანობდა. სამათხოვროდ არ გაემშვირა ხელი. მაგრამ, როცა მეუღლემ აცნობა, ერთი მზაზმეა ლობიო და ორი მუჭა ბინი-ჭილა დაგვრჩაო, ამასთან თურქული მაზაზმინიც დასდებდა, მწარედ შეფიქრიანდა. ეს ის დრო იყო, როცა ლობიომ ბაზარში თავი კიდევ უფრო დაიფასა, ხენდროსა და ბაღს კაცო ვერ მიეკარებოდა. შვილიშვილები-ბისთვის ხილის ყიდვაც კი ვერ მოეხერხებინა. ვასილმა თავმოყვარეობასა და ჩიუტ ამმარტყვობას მიაფურთხა. დაღაწყვიტა სპონსორობის თაობაზე კითხვაო ჩინჭარაშვილს მოლაპარაკებოდა. ბედმა სულ მალე საკვლავი სუფრარზე შეაბრუნა მასთან. ბრეზენტის დიდ კარავში გაშლილ მაგალსთან ვიწრო ძელურ სკამზე გვერდიგვერდ დასხდნენ. დათოკო ხეზე მთიანე ჩაქდა მთავიდასა და სკამს შორის სიციფროვესი, სუფრასთან ღობე მისასრორ-მოსასწორა, რომ პურის ქვაში ხელი არ შეშლიდა და თავისუფლად ეძიძირა. ხაზის დასხდომას არც დაუცადა, ბორჯომის ბოთლი ჭერ ვასილის ქიქვაში წამოამბო. მერე თავის ქიქვაში ჩაიკლა შუშუნა წყალი.

— დალოცული სამსებლო, რა, — სიამოვნებით ვადაპქრა დათოკომ, — საწყალი სონა ბაბო! — სინანულით გააჩინა თავი და ახლა დღემო დაცქანია, — ჩინჭო... ვანიჩკამ იასის რითა სცეს პატრიკო თავის ბაბოს!.. კარგი ქალი იყო, საცოცხლო... თუმცა, რაღა საცოცხლოა. ნეტავი ჩვენ მოგვასწორის გამჩენმა მაგის წლოვნებას!.. თომბოლდაცხრამეტს მიუკაცუნა ერთი წელიც ეცლია იმ დალოცვილ დეზრისა და ბაბუმ ასი წელი... ჰა! როგორაა, ასე წელი! ჩვენ კი მივალწვეთ?

— ჩემი რა მოგახსენოთ, — ამოიხარა ვასილმა. — თქვენ კი უფროდ მიადწვეთ!

ისეთი დაბეჭვითითი მიუგო დათოკოს ეს სიტყვები, თითქოს ადამიანის ბედ-იბოლის წიგნი ჰქონდა გადაშლილი და ღვთის ხელთ ჩაწერილი სტრიქონები ამოკითხათ.

— ეს როგორ?! — შეიცხადა დათოკომ, — დიდხანს თქვენისთანებამ უნდა იცოცხლონ ხალხის საყვითელდღეოდ... ისე, რაღაც, ცოტა გახდით, ბატონო ვასილ!

— ჰო, რა ვიცია... ამ ბოლო დროს თორმეტი კილო დავიყვითო...

— თორმეტი?! — გაიოცა დათოკომ, — მერე ამას ისე უყუბრებთ?!.. ექიმს უნდა ენახოთ, რაიმე ხომ არ გავუხებთ?

— ექიმი ვერ მომპარჩენს, ბატონო დავით. არსებობს ერთი საშინელი დაავადება. უფულობა. აი, სწორედ ეს მაწუხებს. ექიმი არა, მაგრამ სპონსორი კი ნამდვილად მჭირდება. ეგებ რაიმე გამოვცე და ცოტა ფული გამიჩნდეს, — ისე აუღუღეებლად, ისე დინჯად ეუბნებოდა ვასილი, თითქმის ეს ყველაფერი სხვათაშორის სთქმელად დასჭირდა.

— სპონსორი? ჰო, ახლა მოდამოა ეს რაღაც სპონსორი... უფულობა კი ნამდვილად ცუდია.

— ეგებ გეგულდებთ ვინმე... სპონსორობა გამიწიოს წიგნის გამოცემაში.

დათოკო მღუმარედ მიაჩერდა. სახე მოელეშა. ნუთუ მწერლის ჩივილით გული შეუძრა, მისმა ყის-ვილით შეაფუხა? აგერ, ახლა გამოიწვედნს მარჯვენა ხელს, გაუღიმებდნს და იტყვიან, თქვენთვის ფულს კი არა, სულს არ დავიშურებო.

— ბევრი გაქვთ გამოსაცემი? — ჰკითხა ხმადაბლა.

— ბევრი მაქვს, ბატონო დავით. ორი მოზნადილი რომანი, უამრავი მოთხრობა და ნოველა, ამასთან რაღაც უტყუბურიდან თარგმნილი რომა-

ნი... ყველაფერი ოხრად მრჩება! — ამოიხვრით დაუმატა ვასილმა.

— აი, ის, თარგმნილი რომანი როდამეცო, რა შემოსავალი გექნება? — დათოკომ ისევ დაისხა ბორჯომი და სანამ ვასილი გუნებამო გაინაგარიშებდა ჰონორარს, დაგვეგუნებოდა დალა.

მათ გადასწყვიტო უტხო ადამიანები დასხდნენ. ამიტომ ვასილმა ხმადაბლა მიუგო, უწინ რომ გამოემცა დაახლოებით ათი ათას მანეთამდე ავიღებდიო. აქვე დასძინა, ახლა ეს ფული უკვე აღარაფერიაო.

დათოკო ისევ წარბეჭვითული მიაჩერდა.

„ღმერთო ჩემო, — ფიქრობდა ვასილი, — რა მარჯნობიარე კაცია! როგორ ამყვ, როგორ ჩამითრია და მათქმევიანა, რისი თქამც ყოველთვის მერიდებოდა. ახლა გახსნის ბაგებს და მეტყვის... რას მეტყვის? ფიქრობდა, ავიკრებოდა და მისი კბილების სიდიდე აოცებდა.

— მომიყვით ის თქვენი ერთი თარგმანი, ბატონო ვასილ!..

ამის გაგონებებზე ელდამ შეაქანა მწერალი, თითქოს ენაც ჩაუფერდა. დათოკომ შეაყო, რომ მეზნებს რაღაც დაემთხვა, მისმა სიტყვებმა უხერხულ მდგომარეობაში ჩააყენა, პასუხს არ დალოდა. პირი იბრუნდა და უტხო მამაკაცებს გამოვლავარაკა.

ვასილი თავის გულში იხარებოდა. როცა შინ მიმავალი ანალიზს უტყებოდა დათოკოს ნათქვამს, გულს იმშვიდებდა, აბა, სხვას რას მოველოდი სიმდიდრით გატრუტუტებულ-გათამამებულ კაცისგანო. ყველაფერი თავისაყრელი აქვს, ახლა სახელის

მოხვევა დადგენილია. ერთსა და ორს უყვარდა სახელი? ხელნაწერს მივყავით, თავის სახელით გამოსცემს და ასე უშრომობდა, ოქროს ლანგრით უხუცე მიერთებდა სახელიც!

ტენი ისევ უღუღლა. ტენმა ახალი აზრები ჩაითრია თავის ხვეულებში, წვნიკა და მსხვილმან ლაბირინთებში...
...და როცა შინ ის ერთი მოხარშვა ლობიოც გათავდა, როცა თავისი პენსიით ერთი თორე სოსისიც გოი იყინდა, ვასილი კარგინინი რომინი გაბერილი საქალაქედ გადმოიღო. აგერ, მეთუ წელი იქნებდა, რაც შინ უღუგდა, მზის სინათლე არ ღირსებია. საქალაქედ ამოიღო თავი და შეზინდებისას ერთი სადარბაზოდან მეორეში ქურღულად შეიპარა. ვის და რად ემალებოდა? მკვიც ღრინდა, ვითუ ახლა უფრო ეთიხობასა. გული ეკლში ეგაჩნებოდა. მეზობლის კარს მიადგა ელექტროზარის ღლიაკს თითი შეიხა. მოეჩვენა, რომ ღენმა დაუბანდნ ვეგებში გაუარა, მეერ შეამცივნა და ამ დროს კარიც ფართოდ გაიოლი, ისე სწრაფად და გაბედულად, თითქოს მასპინძელი მის მოლოდინში კართან იყო ატულხნილი.

სასურველი სტუმარი გამოდგა. მასპინძელთა აღფრთოვანებას სახელგარი არ ჰქონდა. ცოლსა და ქმარს უშალო დაემჩნათ სიხარული.

— მოზარდებით, მოზარდებით! — დაიბრუნდა დათიკმა და ორივე ხელი გამალა. ვასილი „ზალაში“ შეიწვიეს, იქ, სადაც მთელ ქვეყლს ფარავდა საქვეყნოდ განთქმული „არსენალ-ნახი“ თოფებით, ხანჯლებითა და ხმლებით შემკული და დამშენებული. აქვე, სრული საბრძოლო მზადყოფნაში, ნონხე იყო მიყუდებული კალაშნიკოვის ავტომატიც. სხვა ძვირფასეული, ოჯახისათვის საჭირო თუ საზარებლო ნივთები ისე არ იქვეყნა სტუმრის ყურადღებას, როგორც ეს სამუხუჯეო სტენდი. თოფები, ხანჯლები და ხმლები სულ თვალწარმტევიც ნაკეთები იყო, ოქრო-ვერცხლით მოსადავეებული და ძვირფასი თვალ-მარჯობებიც შემკული. ეს ცალკე უღიღის სიმღერის წარმოადგენდა, რომლის ბადალი თავის რომანში ჭერაც არ ჰქონდა აღწერილი ვასილს.

საქალაქედ ისევ ხელში ეჭირა და არ იცოდა, სად დაედო.

— აი, ეს არის... რომანი, თარგმანი გერმანულიდან.

დათიკოს სახე გაუბრწყინდა, საქალაქედ უმაღლეს ჩამოაჩოვა.

— ამას დიდძალი ქალაქი უნდა... ოცდაათი თაბახი.

— მოვახუჩებები, ბატონო ვასილ...

თქვენ ჩემთვის წარმოუდგენლად დიდ სიკეთეს იმეაქებთ...

— ოღონდაც, ბატონო დაეთი...

— თუ კაც ვარ!.. ჰონორარს ახლავე მიიღებ...

საქალაქედ სალდაც გაიტანა დათიკმა. მისი მეუღლე ამ დროს უკვე სწავლავდა ტრიალებდა. მათი ვაჟიშვილი არ ჩანდა.

ვასილი „ზალაში“ მირტო ღირა და რატომღაც ათას ნივთს შორის მაინცდამაინც „კალაშნიკოვს“ მიადგა თვალს. ამ მრისხანე იარაღს, რომელიც სარანჩასავით მოედო მთელ საქართველოს. ახლა სიმღერებზე და ფრინველთა გალობაზე მერტდ ამ იარაღის ხმა ისმის. ვილას ახსოვს ფილთა თოფი, ლამაზად გაწყობილი ქემარ-ხანჯალი, კობტა ხმალი... ვასილს ისე ეჩვენებოდა, თითქოს ავტომატი წამით თავისთვის წამოყოფდა თვის და ტყუავების ჭერს შეუბრალებლად ჩააქედებდა მეკრძში და შეუბღში.

დათიკო რამდენიმე წუთს არ ჩანდა. „არც მეთხა, რა მიღერს მე ეს ნაშრომი... ხოლს მაინც ვუყვიდი შევილიშვილებს!.. შერცხვნილი ვარ ბავშვებზე, სულ ხელგონი შემოპყურებენ...“ სასიამოვნო და არასასიამოვნო ფიქრთა ნიაღვრები მოასკდა მის გონებას.

დათიკო ხალისიანად დაბრუნდა. საყარძელში ჩაჯდა.

— სახელწოდების რამდენი უნდა მთავარი თარგმანი?

— დაიწყე ვარკობა. ცხადია, ჩვენი ცხოვრება ამერიკიდან ამ გზით წვა, ვაკტობიდან, ფულის ტრიალით, საბაზრო ეკონომიკით...“ გაუძვდა თავში ვასილს.

— ხომ მოგახსენებთ იმ დღეს... ბებერი-ბებერი ათი ათასი... ორი ტრიაკით აღბთ ცოტა მეტა იქნებოდა.

დათიკოს ჩაეცინა.

— არა, მე ასეთ ხურდა ფულს არ გააკლავდი, ბატონო ვასილ... მთავრობის უსინდისობას ვერ გამოვიჩენ... მე თქვენ ორ მილიონს გამოვცემ.

— ბატონო დაეთი! — უნებლოდ საყარძლიდან წამოიწია ვასილმა, მოულოდნელი ბედნიერების ვლდამ სულ მთლად გაათინა და დაბანა.

მასპინძელმა მალე ჩინებული სუფრაკ გაუწყო. აღუცხებელი კაცის ჩონებას ბახუსიც რომ დაეფუცა, მალე დაითირო და გრძნობდაკარგული მილიონერი სალდაც სანატარო სამყაროში შეკურდა.

თვალედი რომ გაახსია და მთელი სხეულის უხმოო მოთენილობა იგრძინო, ღვინის დღილი ჭერაც არ გაენელებოდა და ისევ ძარღვებში უფლავდა. საწოლთან მეუღლე იდგა.

ვასილმა ხმა რომ ამოიღო დადგინდა, ქვეყნად- მოიხიდა, ქალის გადირებულ სახეს ნათელი მოეფინა.

***

ფეხზე დადგა თუ არა, ბაზარს მი-აშურა. მილიონერმა კაცმა თან ორი მოზრდილი კალათა და ჩანთა წაიღო. დახლებს ხარბად ჩამოაშურა. ყასაბს ხუთი კოლო ხორცი ააწურინა. ამის დამანახელი ქალები უშალო აფეთქებენ:

— აი, ვინ გვიმღერებს სიცოცხლეს! ასეთები გვიძვირებენ ბაზარს! ინი გაფუჭდა და გაათასირა ქორვაკრები შეხედეთ, შეხედეთ, არც კი ევაჭარბა ისე ყიდულობს!.. სულ ძვირფასები მიიქაქა!.. ნახეთ, რა ფულეები ჩაუთვალა, სულ ტყიცინა!..

დააყარეს და დააყარეს, გააშარებულემა ლამის ჩაქოლეს.

ხილიც ბლომად იყინდა, მსხვილი ალუჩია, თვალმისატაკი ხენდრი და ბალი... კალათები და ჩანთა ისე დატუნა ძლიერგობით ასწია... ვილაც, ენამარაღმა ქალმა კიდევ მიიჭყინა. ვეროვან ენებ, არც არავის აინტერესებდა, ვინ იყო იგი, ვაკტობის გარეშე, ასე თამამად რომ აფრიალებდა მსხვილ ფულს...

ბაზრიდან ხენვშით გამოვიდა. კერძო მანქანა გაჩერა, ნავაჭრით დატვირთა და საგარეოელზე მიგდებულსა შვებით ამოისუნთქა.

რა კარგი ყოფილა მილიონრობა! ფლანგე და მოიქციე თამამად! საზმარსიც არ უნახავს ადენდი ჰონორარი. შინ მიუხაროდა, გატაცებთ, მღელვარებთა და ხალისით მიისწრფინდა, რომ შვილიშვილების გაზრდილებული თვალები დაინახა.

წეტაკ იმ დაუვიწყარ დღეს!

შვილიშვილები ბაბუას რომ შემოეხევიდნენ, უშარბე ხოლი ყუინითა და ატაცებთ დაიტაცებ. მართლაც, რაღაც საოცარი სიხვით უბრწყინავდათ თვალები ბავშვებს და ბაბუას მაღლობის ნიშნად ლოყებს უკოცნიდნენ. მივლ სიცოცხლედ ღირდა ეს ნეტარი წუთები! კაცი მზად იყო ბედნიერებისაგან ეტრია. თავს ძლივს იკავებდა და ცრემლი გულში უზაროვებოდა. ბავშვებთან ერთად დეთიონაც თავდავიწყებით უვლიდა ისე ლაფსს.

ის ზავილი შვილიშვილებთან ერთად მშობლიურ სოფელში გაატარა. მილიონერი კაცი ხარობდა. ქვეყნის ვარამი რომ არა, მართლმა ბედნიერი კაცი იქნებოდა. მაგრამ შვილთა კაცს ქვეყნის გამო გული მაინც დანსილული ჰქონდა და ყოველ წელს ისევ შვილიშვილების ტიტინი, მათი ცე-ლქობა და ყრამული უამებდა.

თბილისში შემოდგომის დამლევს დაბრუნდა.

უარესი სიმძიმე და ღუბჭირი სუფევდა ქალაქში. არ იქნა და არ დალგდა ცხოვრება. არც სასიცოცხლო პირობები უქნადა.

ერთ დღეს, როცა ვასილი შინ მარტო იყო და ჩვეულებრივ თავის ძველ ჩანაწერებს უჯდა, კარზე ვიღაცამ დაკრა.

ელოკო თუ დაბრუნდა ბაზრიდანო, ხელნაწერს თავი მიანებდა და კარის გასაღებად გასწია. ვერა და ვერ შეიგნო მეუღლის დარიგება, უკითხავად კარი არაფის გაუღლო. ახლაც არ უკითხავს, კარის საკეტი ისე გასწია.

კართან დაითხოვ ჩინვარაშვილის ვაჟი, შოთა იდგა, ხელში გახუთში შეხვეული რაღაც ნივთი ეჭრა.

— გამარჯობათ, — თქვა ყმაწვილკაცმა და ნივთი ვასილს გაუწოდდა, — აი, ეს მამარხემა გამოგვანათ...

ვასილმა ნივთი ჩამოართვა, ბიჭი შინ შეიბატოცა, მაგრამ მან პირი მისინე იბრუნა და კიბეზე დაეშვა.

ვასილმა ვახუთში შეხვეული ნივთი ხელში შეატარიალა. წიგნიც, თანაც საკეტი და ქველტანიანი იწვენი. კარი მიხურა, თავის მავიდას მიაშურა. წიგნი გახადავა შემოხსნა ვახუთი. წიგნი იყო, მეგრედა, რა წიგნი! უკეთეს გამოცემას ვერ იხატებდა კაცი! როგორი დაფორმებული, ან რა ქალაქადღე ამბეული! მავიდას მიუჯდა, ყდას კიდევ ერთხელ დახანდა. ერთხანს თვალს არ აშორებდა და ტკებობდა მხატვრობის მშვენიერობა. გრძობდა, გულისფეთქვა თანდათან როგორ ემატებოდა. შემდეგ ყდა ფრთხილად გადასწია და სატიტულო ფურცელს დახედა. ფურცლის შუაგულში, გამორჩეულად, აბტორზე არანაკლები მსხვილი შრიფტით იყო დაბეჭდილი: „თარგმანი დავით ჭინვარაშვილისა“.

ხომ იცოდა, რომ ეს ასე იქნებოდა. ხომ იცოდა, რომ ის, ვახუთელი ხელნაწერი ამიერიდან სხვის კუთვნილებას წარმოადგენდა... ამაში ხომ სოლოღური ჰონორარი აიღო! ხომ იცოდა, რომ... ბევრი რამ იცოდა, ბევრი რამ... მოგჩვენა, თითქოს ნაბეჭდი ასოები შეერთდნენ, შენაერთი მართლად იქცა და მკერდიდან პირდაპირ გულში შეუფერა... ეს უკვე მოჩვენება აღარ იყო, რადგან გულის აუტანელი ტკივილი იგრძნო...

ჭერ თავნი გაუვარდა ხელიდან, მერე დახედაც ლოდინით დაენარცხა იატაკს.

ახალი ლექსები

ლალი ლალიაშვილი

ლარჯო, მოზლიურთ ცაო

გმინავს კავკასიის მთები, ფენა-ფენა ნისლიც მიწეა, სად დასრულები, სად იწყები, ნეტა, მშობლიურთ მიწეა.

მშობლიურთ ცაო, ნეტა, მაგ სიღრმეში რა ბინდია, რომ რიქრაქშიც კარს არ კეტავ და სანთლები აგინთია.

შუქი სინათლეშიც დაბრთის, შენი შუქი, საჭაბოვლოვ, კიდევ უფრო გამოხანდი, კიდევ უფრო ლალდ გეძლოს.

აქით ჭვარი გამოზინდა, იქით თიოგვი და გელათი. ისევ თეთრი ცხენი გვინდა, ურდოს წინ რომ დაგვევლიდეთ.

ისევ გასაფრენი ფრთები, მთა მთის ღონზე გადათქეროს, ისევ ძველი ლეგენდები ხმაინებდეს, საქართველოც!

გულში ისევ ვიღვენთები, თითქოს უცებ ჩამოცხება. სად თუდები, სად იწყები ლურჯო, მშობლიური ცაო...

ბოლომდე ვერ თქვეს

ახსავთიში დაღაჯალ ვაჰაფიძეას

თვალები დარჩათ მათ ღია ისევ; ბოლომდე ვერ თქვეს თავის სათქმელთ, მერე კარს გაპყენენ, საით!

ზეცისკენ? და გზას არ ჰკარგავს სანთელ-საქმელი?

სული მიძიმეა, სხეულზე მიძიმე, ამდენ ყორეთი, ჭვა და ლოდინით, წყვიდნენ, გაქრნენ და მიიძინეს, ჩვენ კი ტაძრის გზას აქ ველოდებით.

ზღვისპირზე ისევ ღელავა, ბინდები, ისევ ნგრევა და ისევ ხანძარი, დღე დღეგანდელი, დღე ხეალონდელი და დაიბეული ჩვენი ტაძარი.

დიდო გუმბათო, ბჭეო მალაო მთა ერთხანად გავლოვებდით! არ გადახარო, არ გადახარო შენი ჭვარი და შენი თაღეთი.

ასე მოვინია...

ქარს მოყოლია დაღესტანიდან ღრუბლის ნახვევი, აგემდვრა თვალი, დროდადრო რომ ფერებს გაღვრიდა.

აქ მოდიოდნენ გამუდმებით ავისზრახველნი, შენი გუმბათი რომ მოეხსნათ ემაგ თალიდან.

ცაო, ჰე, ცაო, არ გადნება გულზე ბინდები — წასულან და კვავა შენს გარშემო ვერ აივლიან.

ასე მგონია, სანთლებიან კლდე ინთები და ყელსაბაღ ცისასრტყელა შემოვივლია.

მაგ ლამაზ თვალში შუალამით ვარსკვლავი კრთება, ცერემიო უბნინავს უძილო თვალეებს. თავზე გადგა, დედოფალო, მზის დიადნმა, ცისა და მიწის მყუდროებას რომ უთვალთვალეებს.

ბამბის ქულები თუ ღრუბლები დამეხანთევი, ფერწასულ ყურსაც საყურადაც ცერემიო ჰქვიდა. შენ ღრუბლებისთვის დაგინთია თაფლის სათფლიო, მაგრამ ღრუბლები არეულად საღაღაც მიდიან.

ყველას თავისი

ყველას თავისი შარავა უცდის, თავისი ბედი და უბედობა, და თუ ცუდს ცუდად არ გადაუხდის, იცოდ, ღმერთი უფრო გენდობა.

შენმაა რწმენა ძლიერით, მაკარც და გარდღევალიც, ვით ბედისწერა, მაგრამ ცოდვა ისეთი კაცი, მორეკ კაცის რომ აღარ სჭერა.

შენ მოხვეალ

მადლობელი ვარ, ვარსკვლავო ჩემო. რომ გამოთენე ღლე მტრედისფერი, რომ ვინელები კვლავ შენსკენ, ზემოთ და სხვისთვის უცნობ სიმღერას ვმღერო.

მადლობელი ვარ მე შენიც, ზეცავ, რომ დამაყარე ცვაობ და ცრემლი, რომ შენი ლამაზ ფრთით დაიკეცა გარს. ყველაფერი, რასაც ვუცქერო.

აღარ მიძიმდება გული ლოდინით, თუქცა მიძიმეა ბოლომდე ლოდინ. შენ მოხვეალ, ლეკოს, ჩუმი ლოდინით მთელი სიცოცხლე რომ მოგველოდა...

ლავროსი კალანდაძე

შეგავითება მიგობარონ

არა, ჩემო ძმაო, არ ვარგა, ცილს ნუ დაეწამებთ ბუნების ლამაზ შეილს — ქორბუღას. ვინ დაიჭერებს, რომ ირემმა, თუნდაც ქონ-მოღებულმა და დასვენებულმა უმოძრაობით, მგელი მონაბრძოს, უყვით ვთქვათ, ღმერთის მიერ გაქვავებული მგლის გაეცოცხლება სხობოვარ ღმერთსავე. დაუჭერებელია და რაც დაუჭერებელია, მოგესხებნებთ, ის არა მხატვრულიცაა, უყვით ვთქვათ, ერთგვარი სიყალბეცაა. თუმცა მხატვრულ სიყალბეს როგორმე მოეველება. საკითხავია: რა ეშველება ფილოსოფიის უსუსურობას ან, უფრო სწორად, ფილოსოფიის უკუხეთობას?

მოდით, ერთი წუთით აღეგორი-ულმა უყუვადლოთ და დავეშვათ, რომ საქმე მართლა წმინდა ბიოლოგიური წინასწარობის დაცვას ეხება. ვფიქრობ სპეციალური ბიოლოგიური განათლების გარეშე შეიძლება თვლით გაეადვილებოთ ცხოველთა სამყაროს ევოლუციას და დაეწახნობოთ, რომ ბუნებრივი, ხელთუქმნილი ანუ სტიქიური ბიოლოგიურ-ეპოლოგიური წინასწარობა არსებობდა არც თუ ისე მყარ და დაურღვეველია, როგორც შეიძლება ზერე-ლედ მოსჩანდეს. თვით სტიქიურ ბუნებრივ პირობებშიც რომ არ იზღვეოდეს ბიოლოგიური წინასწარობა, მაშინ უნდა ვფიქრობოთ, დინოზავრების კი ჩვენს დრომდეც მოაღწევდნენ და არც არასოდეს გადაშენდებოდნენ, თვით ჯუნგლებშიცა კი, სადაც არსებობდა ყველა ყველა წინააღმდეგ იბოძვის და სადაც, უნდა ვფიქრობოთ, ნამდვილი სტიქიური ბიოლოგიური „წინასწარობა“ სუფევს, ჯამთა და გვარყობათა გადაშენება, შესაძლოა, ძლიერ ნელა, მაგრამ მაინც ხდება...

ჩვენს დროში ბუნების დაცვაზე როცა ვლაპარაკობთ, ბუნების სტიქიის ანდა ჯუნგლების სტიქიის თავის ნებაზე მივებება როდი ვგულისხმობთ, არამედ ბუნების პროცესებში (მათ შორის ბიოლოგიურ-ეპოლოგიურ მათცესში) შეგნებულ ჩარევას და მოქმედებებს კაცობრიობის საკეთილდღეოდ. მაგრამ მოვეშვათ ბიოლოგიურ-ეპო-

ლოგიას, ამ დარგში, როგორც ჩანს, ჩვენ არა ვართ მაინცა და მაინც კომპეტენტურნი. მივებრუნდეთ იმას, რასაც თქვენ გულისხმობთ თქვენს არაკეში — ადამიანთა ურთიერთობას.

რა გსურთ თქვენ შეგავითოთ მეცხოველებს თქვენი არაკეთ? აუცილებლობა ცხოველთა სამყაროს კანონების (უფრო სწორად, მგლური კანონების ანუ ჯუნგლების კანონების) გადასვლისა თუ გადატანისა ადამიანთა სამყაროში? ეს კი ღრმად მცდარი და თანაც ფრიად სახიფათო განზრახვა იქნება. აბა, კარგად დაუკვირდით, კარგად მოგონეთ, ვინ და რისთვის ანათესავენდა, უყვით რომ ვთქვათ, თითქმის აივებდა ბიოლოგიურსა და სოციალურს...

რასაკვირველია, განვითარების დასაწყისკერი კანონები მოქმედებენ ბუნებაში და ადამიანთა საზოგადოებაში. მაგრამ განვითარების პროცესში ადამიანთა აზრი იქცევა უდიდეს წარმართავად ძალად. სწორად ადამიანთა აზრის წარმართაველი ძალა საბოლოო ჯამში შესაძლებელი ხდის ანტიკონსტრუქციულ წინააღმდეგობების მოხსნას ადამიანთა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და საზოგადოებრივი განვითარების დიდი ჰარმონიის გზით.

განვითარების ჰარმონიულობა, რასაკვირველია, არ გამოირკვება განუსწავებელ წინააღმდეგობასა და ბიოლოგიის ძველსა და ახალს შორის, წარმავალსა და ამომავალს შორის...

ჯერ კიდევ ბრძენმა პოეტმა — შოთა რუსთაველმა იგრძინო შორეულად უღრმესი სოციალური ჰარმონიის შესაძლებლობა, როცა თქვა: „მიგან მათსა სამეფოსა თანა და მგელი ერთად სძოვდეს“. კაცობრიობა დიდი ხანია ამზადდეს თავის უშეგინირეს ნანატომ აუცილებლობის სამყაროდან თავისუფლების სამეფოში... და ეს ნანატომი ადრე იქნება თუ გვიან, აუცილებლად შესრულდება. წარჩობაცაა ყველა მგლური კანონი.

1976 წელი.
წარილი რედაქციის მოთხოვნა მწერლის მიმართვა ავტორისადმი

მარინეს ბავშვობიდანვე უყვარდა პოეზია, წერდა ლექსებს. შემდგომ პოეზიის ეს სიყვარული ცხოვრებისეულენების სიყვარულს დაუტყობარა და მშვენიერი კომპოზიცია შეიქრა. ეს, ერთი შეხედვით, ფერმკრთალი, ჩუმი და მოკრძალებული ჩინოშვილი თავისი ხელოვნების ჩამოშვებით ტოლს არ უდებს თავის უფროს კოლეგებს.

ჟურნალ „დროში“ გარდა მარინე უტიანოვილის ხელოვნების გარდა იცნობენ „ახალგაზრდა ივერიელის“ და „საქართველოს რესპუბლიკის“ „თბილისის“ და „ციკერის“ „მხანის“, „პირველი სხვისის“, „სარანგის“ თუ „ქალთა გაზეთის“, „კახეთის“ და სხვა ჟურნალ-გაზეთების მკითხველები.

ეროვნული მოძრაობისა და მერამ კოსტავას საზოგადოების აქტიურმა წევრმა ფოტოაპარატით ხელში შემაიარა საქართველოს თითქმის ყველა კუთხე. მის თემატურად მრავალფეროვან არქივში მოკრძალებული ადგილი უკავია ეროვნული მოძრაობის ამსახველ ფოტოებს.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალ-ხელოვნების ფაკულტეტის კურსდამთავრებული სანდრო მამასახლისისა და ზურაბ დათუაშვილის ლირიული მოწოდება.

ამიტომაც შეიკრებენ მარინეს ნიჭის დამფასებლები ასოციაცია „სიხვის“ საგამოფენო დარბაზში. თემატური მრავალფეროვნებით გამოირჩეული ახალგაზრდა ხელოვანის გამოფენა, რომლის სიმონის იყო მ. კოსტავას საზოგადოება და მისი გაზეთი „სარანგი“ 17-დან 21 მისამდე ასობით დამთავრებულმა იხილა.

გამოფენის გახსნაზე თავშეყრილმა მარინეს ნიჭსა და თვითყოფილმა მასთან ერთად აღიარებდნენ, რომ ის იყო ქართული ფოტოხელოვნების ქალის პირველი პერსონალური გამოფენა.

...და გაჩნდა შთაბეჭდილების წიგნი საქართველო ჩინაწყობები: „...მხარია, ჩემს კვალს რომ გაყავი. შენ ჩემი პირველი მოწაფე ხარ, რომელმაც ასე მასახელა და პერსონალური გამოფენა მოაწყო...“ ზურაბ დათუაშვილი.

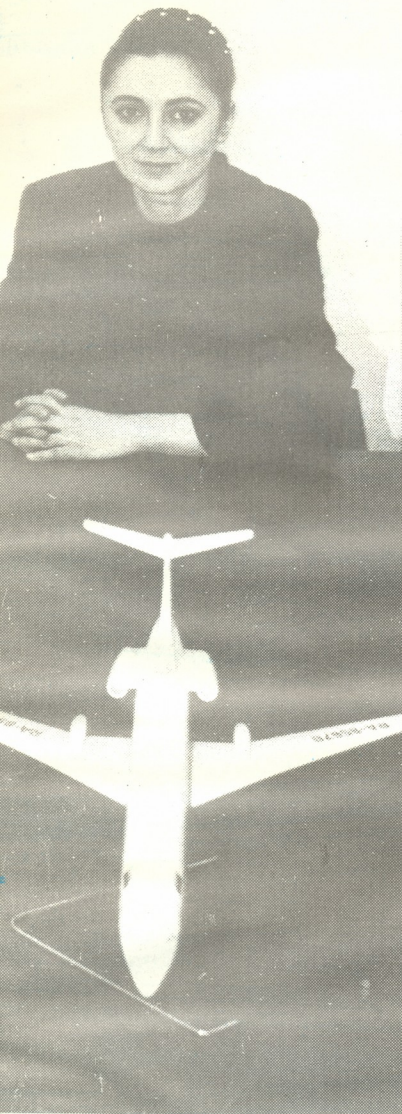
...ეს გამოფენა მარტივ შენ არ გვეუთვინის, ეს საქართველოს ისტორიაა, ეს საქმე ჩვენს მოძავალს სჭირდება...“ ბესიკ გარცეხანიძე.

ჩვენც სიამოვნებით ვუერთდებით ამ სურვილს და ავეკიშვითგანაშენებთ მარინე უტიანოვილის რამდენიმე ნაშუქვარს.

მარინე უტიაშვილი

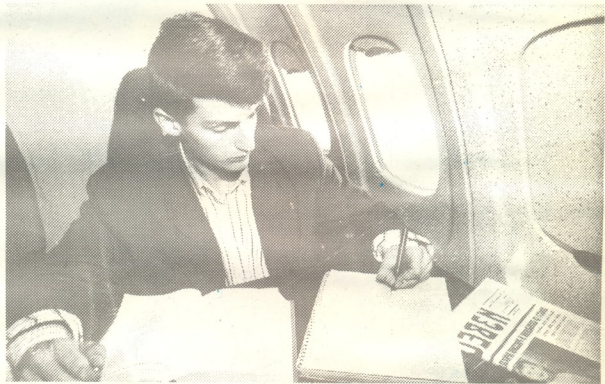

„კეთილდღეობა და აუვაგება“, ან იმედრება მოსკოვის სსკპო-ს
 ცნობილი ფირმა „ბიპ“-ის სახელწოდება, რომლის პრეზიდენტია
 ჩვენი თანამშრომელი ქალი ნანა შავგულიძე.
 ამ ფირმას იცნობენ როგორც ახლო, ასევე შორეულ უცხოეთში,
 პირველ რიგში კი საქართველოში.
 მაინც რამ განაპირობა მისი სპეციალობა?
 პასუხი ერთია — საწვავის ასეთი მწვავე დეფიციტის პირობებ-
 ში, როცა ძალზე გაძნელებულია მგზავრთა გადაადგილება არაპარ-
 ტო რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ, არაშედეგის შიგნითაც, ფირმა
 უზრუნველყოფს მგზავრთა შეუფერხებელ გადაყვანას თბილისიდან
 მოსკოვამდე და პირიქით, მოსკოვიდან თბილისამდე.
 საწარმოო გაერთიანება „შანსი“, რომელიც ფირმა „ბიპ“-ის შე-
 მადგენლობაში შედის, ახლო მომავალში გვიპირდება, გაზდეს საერ-
 თაშორისო ავიაკომპანია. ჭერჭერობით კი არნდით აღებული კომ-
 ფორტული თვითმფრინავით „ტუ-154“ გადაყვანს მგზავრებს,
 რომელთა შორის არიან ქართველი საზოგადოების საქმიანი წრეების
 წარმომადგენლები, ბიზნესმენები, რომლებიც აქტიურად მონაწილე-
 ობენ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის აღორძინებაში.

მოსკოვის ზირა
 „ბიპის“ პრეზიდენტი
 ნანა შავგულიძე

სულში ისევ ჰარია

სამანბლოსა და აფხაზეთში დაღუპულ
ქართველ მებრძოლებს.

დავალ ვებებ ნიმართლებს,
ირველივე ისევე ქარია,
იქნენ შავ თქვენ საფლავთან
მხიპრული დარია.
მუხა შედგარად ზრიალებს
ღონიერი ველებით,
თქვენს აქორილ ყვაილებს
შოვალ, შოვფერიები.
თქვენთან შოვალ, შოვბედავთ,
შოვხანთ შწარე იარახ,
იახ ისე შოვგანნეთ,
როგორც ხატრფო ცქრიალა.
ცხარე ცრემლებს დაგვართ
ამწანებულ მდელოწე
და ვილოცებ ჩვენს შწარე
და ტკბილ საქართველოწე.

იზა ჯანგაია

დედის მოთვას

ჩემი დეიშული, იუარისბი რა-
ულ ჩივთვანი მამაცურად ღა.
ესა მამული დაცვისათვის
ბრძოლაწი.
ეს ღმეხი მღმენება მის ნა-
თილსა და დავიშოყარ ხსოვ-
ნას.

ხან ეწოში, ხან ხარკმელთან
დელაშენი მწარედ მოთქვასს,
ცრემლები ხდის, ხდის ღვარღვართი
და შილუბარე ცრემლი ორთქლავს.
ხულ შავ-შავად შევიმისეთ,
შაოსნობით დრუბელს ვუპაავთ
და ყველაწე შავი შიანც
დელაშენის არის ძაძა.
ამ სოფლიდან ხანარეშედ
ნახიჯია ათიოდე,
არ იქნება — შტორალი ხმა
იქამდე არ ჩაილოდეს.
ხან ეწოში, ხან ხარკმელთან
და საფლავთან ცრემლი ორთქლავს,
მიწას ეხწის, ცხაბც ეხწის,
შენ არ გეხწის დედის მოთქმა!

ალექსანდრე ჯანუა.

ზვილიამ მორფილი ალექსანდრა საბარკლის შესახებ

ქართველოლოგიის ისტორიაში ალექსანდრა ცაგარელის (1844-1929) დიდი უაღრესად მნიშვნელოვანია. იგი არის ავტორი მრავალი სამეცნიერო ნაშრომისა, რომლებიც საფუძვლად დაედო ქართველოლოგიის შემდგომ განვითარებას, სწორედ ალ. ცაგარელმა დაიწყო ქართულ ხელნაწერთა მოძიება და აღწერა, რისთვისაც მთლიან აღმოსავლეთის ქვეყნების ქართული კულტურის კვრები.

ეგვრებელ მკვლევართან ერთ-ერთი პირველი, ვინც სათანადოდ შეაფასა ალექსანდრა ცაგარელის ღვაწლი, იყო ოქსფორდის უნივერსიტეტის პროფესორი უილიამ რიჩარდ მორფილი (1834-1909), მრავალი შრომის ავტორი სლავური ქვეყნების ისტორიისა და ფილოლოგიის დარგში. ნიშნდობლივია, რომ რ. მორფილი ერთ-ერთი პირველი ინგლისელი მეცნიერია, რომელმაც ხელი მოჰკიდა ქართული ენის შესწავლას. 1888 წლის გაზაფხულზე იგი ჩამოვიდა საქართველოში. ამ დროისთვის მან დაკვიწვნილიად იცოდა ქართული ენა; გახუმათა „ვიკრიამ“, მორფილის ჩამოსვლას რომ ითვლებოდა, მას „ქართული ენის მკოდენ და მკვლევი“ უწოდა („ვიკრიამ“, 1888, № 75).

სამშობლოში დაბრუნებისთანავე მორფილმა გამოაქვეყნა თავისი პირველი წერილი „ქართული ენა და ლიტერატურა“ (ყურანალი „აკადემი“, ტომი 34) და ამ დროიდან მისი ინტერესი საქართველოსადმი არ შეცვლილა. მას ჰქონდა მიმოწერა ქართული მოღვაწეობა, რომლებიც სისტემატურად უზაზენდინენ ახალგაზრდებულ წიგნებს, რის შესახებაც აქვეყნებდა წერილებს ინგლისურ პრესაში.

ამ სტატიებში არაერთხელ არის ნახსენები ალ. ცაგარელის სახელი, ხოლო ზოგიერთი წერილი კი სპეციალურად მის შრომებს ეძღვნება. ამ ქართველ მკვლევარს მორფილი განსაკუთრებით მაღალ შეფასებას აძლევს. სწორედ მისი შრომების გაცნობით დაიწყო მორფილის მუშაობა ქართველოლოგიის დარგში.

უკვე თავის პირველ სტატიაში „ქართული ენა და ლიტერატურა“ მორფილი დიდი პატივისცემით იხსენებს ალექსანდრე ცაგარელის მოღვაწეობას და მის სამეცნიერო ნაშრომებს. „ქართული ფილოლოგია კარგადაა წარმოდგენილი პეტერბურ-

გის პროფესორ ცაგარელის შრომებში“. — წერს მორფილი და თანაც აღნიშნავს, რომ იგი თვითონ ძალიან დავალებულია მისგან, რადგანაც სწორედ მისი ნაშრომებით გაეცნო საქართველოს. იმდენს იმეორებს ავტორი თავის მომდევნო სტატიაში („აკადემი“, 1889, ტომი 35).

წერილის ტექსტიდან ჩანს, რომ მორფილი იცნობდა ცაგარელის ნაშრომს „ქართული გრამატიკული ლიტერატურის შესახებ“. იგი დიდი ჭებით იხსენიებს მისსავე წიგნს „ცნობები საქართველოს მწიგნობრობის ძეგლებზე“ და გამოთქვამს იმგვარ, რომ მალე გამოქვეყნებული იქნება ამ დიდ მნიშვნელოვანი გამოკვლევის შემდეგი ნაწილები.

ინგლისელი მკვლევარი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ცაგარელის ღვაწლს ქართული ხელნაწერების მიმართ. შეისწავლისა და აღწერს საეკლესიო, ანტიკომ ბუნებრივია, რომ მიუძღვნა ვრცელი სტატია მის შრომას „ქართული სიძველეთა ძეგლები წმინდა მიწასა და სინახე“ („აკადემი“, 1889, ტომი 35). მასში ავტორი გადმოხსენებს ნაშრომის ძირითად შინაარსს.

ხელნაწერთა აღწერის შებენი ალ. ცაგარელმა გამოაქვეყნა 1894 წელს. მომდევნო წელს კი მორფილმა რეცენზია გაუყვამა ამ წიგნს ეურნალ „აკადემია“ ფურცლებზე (ტომი 47). ცაგარელის ნაშრომებში ქართული ხელნაწერების ნუსხად დააჩვენა მორფილი ქართველოლოგიური კვლევა-ძიების მნიშვნელობაში. ამიტომ აქვს, როგორც წინა სტატიებში, ნათლად ჩანს, რომ ინგლისელი მეცნიერი აღფრთოვანებულია ძველი ქართული ძეგლების სიმრავლით და ცდილობს, დააჩვენოს თანამემამულეებში, რომ ქართული კულტურის შესწავლა უაღრესად საჭიროა. „ქართველები არაფრეულდ რიგად საინტერესო ხალხია“, — აღნიშნავს მორფილი. იგი ხაზს უსვამს საქართველოს თავისებურებებს და მეტად მნიშვნელოვანდ მიაჩნია მისი კულტურული მემკვიდრეობის შესწავლა ისტორიკოსის, ფოლკლორისტიკის, ლიტერატურისა და ენის სპეციალისტებისათვის.

იმდენს ამბობს მორფილი ცაგარელის სხვა შრომებზეც 1892 წელს დაბეჭდილ წერილში („აკადემი“, ტომი 41), დიდი ჭებით იხსენიებს, თუ რა კარგადაა დამუშავებული და რა მდიდარა მასალა შეიცავს ცაგ-

არელის ნაშრომი — „მეთვრამეტე საუკუნის საგულები და სხვა ისტორიული დოკუმენტები საქართველოს შესახებ“.

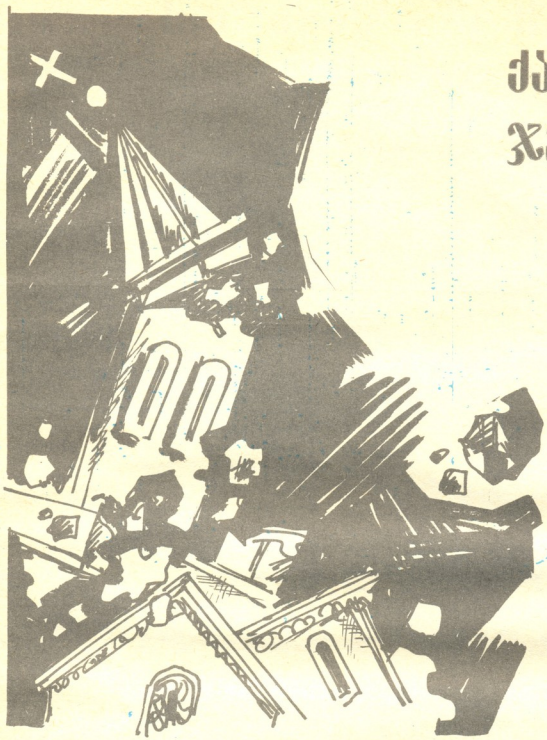
თავის სტატიებში მორფილი ხაზს უსვამს ცაგარელის მიერ ჩატარებულ შრომის მნიშვნელობას. მისი ნაშრომები, მორფილის აზრით, ჩნინან კარგ საფუძველს საქართველოს ისტორიისა და ლიტერატურის შემდგომ შესწავლისათვის. ერთ-ერთი თავის წერილი იგი ამთავრებს ასეთ სიტყვებით: „ქართული ენა ფილოლოგიისათვის იმდენად საყურადღებოა თავისი ავტენტულობით და მისი ისტორია და ლიტერატურა იმდენად მნიშვნელოვანი ყოველი მკითხველისათვის, რომ ჩენი, დასასრულ, შეგიძლია გამოთქვათ იმედი, რომ პროფ. ცაგარელის მემკვიდრეთა ურთქულად გააცნოს თავისი ქვეყანა ევროპას — არ ჩაივლოს უწყალოდ“ („აკადემი“, 1889, ტომი 35, გვ. 355). ცაგარელს მორფილი თვლის წამყვან მეცნიერად ქართველოლოგიის დარგში („აკადემი“, 1891, ტომი 39, გვ. 205). მისი აზრით, ცაგარელი ღირსეულად აგრძელებს პეტერბურგის მარი ბროსეს მიერ დაწყებულ საქმეს. იგი ისეთივე დაუღალავი მკვლევარია, ისეთივე უხუსტი და ღრმა თავის მეცნიერულ მუშაობაში, მაგარი ცაგარელის უზიარატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი მკვიდრი ქართველია.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ თვითონ ცაგარელი იცნობდა მორფილის მიერ გამოქვეყნებულ მასალებს და დიდად აფასებდა მის მოღვაწეობას ქართველოლოგიის დარგში. პეტერბურგის უნივერსიტეტისადმი წარდგანილ ანგარიშში ალ. ცაგარელმა საჭიროდ ჩათვალა, მიეთითებინა მორფილის სტატიაზე თავისი ნაშრომების შესახებ: „ინგლისურ კურნალში „აკადემი“ დაბეჭდილას დასახელებული წიგნის (იგულისხმება ნაშრომი „ქართული სიძველეთა ძეგლები წმინდა მიწასა და სინახე“) და სხვა ჩემი ნაშრომების დაწერილობით ანგარიში ცნობილი ინგლისელი მეცნიერის მორფილისა, რომელიც იცნობს ქართულ ენას და 1888 წელს იმეზაუარა საქართველოში“.

მათილაც, მორფილის მოღვაწეობა მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო ევროპის მკითხველისათვის ქართული კულტურის გაცნობის თვალსაზრისით.

ნათალია ორლოვსკაია

ქართული ეკლესიის ჯვარსმული გზა

1918 წლის 20 იანვარს (2 თებერვალს) ყოფილ საბჭოთა რუსეთში, კაცობრიობის ისტორიაში პირველად, სახალხო კომისართა საბჭომ მიიღო დეკრეტი „სახელმწიფოსაგან ეკლესიისა და ეკლესიისგან სკოლის გამყოფის შესახებ“. ამ დეკრეტით ყველა საბჭოთა მოქალაქეს კრძალვებოდა რელიგიის რწმენა. სახელმწიფო თავიდან იცილებდა ეკლესიის საქმეებში ჩარევას. ეკლესიასაც ეკრძალებოდა სახელმწიფოს საქმეებში ჩარევა. დეკრეტს ხელს აწერდა საბჭოთა კანონმდებლობის ფუძემდებელი, სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარე ვ. ი. ლენინი. კარლ მარქსის სიტყვებს რელიგია სახალხოთვის თიუმბაო, ვ. ი. ლენინმა უწოდა რელიგიის საკითხში მარქსიზმის მიერ მსოფლმხედველობის ქვაკუთხედი.

ეკლესიის წინააღმდეგ გააფორმებული კამპანია დაიწყო 1917 წლის ოქტომბერში ხელისუფლების შეი-

რალეული დამპობისთანავე. გადატრიალებიდან პირველივე თვეებში მიიღეს ეკლესიის სახელმწიფო პრივილეგიათა აღმოფხვრისათვის გამიზნული საკანონმდებლო აქტები. მაგალითად, 1917 წლის 26 ოქტომბერს საბჭოების II ყრილობის მიერ გამოცხადებული დეკრეტით „მიწის შესახებ“, მთელი საეკლესიო და სამონასტრო მიწები, მემამულეების, საუფლისწულო მამულებთან და სხვა მიწებთან ერთად, გადადიოდა სათემო კომიტეტებისა და გლეხ დეპუტატთა სამაზრო საბჭოების განკარგულებაში. ამრიგად, როგორც ამას ესწრაფოდა ვ. ი. ლენინი, საეკლესიო ორგანიზაციებისათვის მიწის საკუთრებაში მფლობელობის უფლების წართმევა ნიშნავდა მათი ძირითდი ეკონომიკური ბაზისათვის ძირის გამოთხრას.

1917 წლის 11 დეკემბერს ვ. ი. ლენინის ხელმოწერილი გამოცხადდა დღევანდელი, რომლის თანახმადაც სასულიერო უწყება ვალდებული იყო გა-

ნათლების სახალხო კომისარიატისათვის გადაეცა „ყველა საეკლესიო-სამრევლო (დაწყებითი ერთკლასიანი, ორკლასიანი) სკოლა, სამასწავლებლო სემინარია, ქალთა ეპარქიული სასწავლებელი, სამისიონერო სკოლა, აკადემია და სასულიერო უწყებების ყველა სხვა დაწყებითი, საშუალო და უმაღლესი სკოლა და დაწესებულება, მტკატებით, ასიგნებით, მიძრავი და უძრავი ქონებით...“

ლენინის მიერ ხელმოწერილმა, პოლიტიბურის 1922 წლის 19 თებერვლის საიდუმლო ცირკულარმა, რომელიც საეკლესიო ფსაეულობათა ამოღებისა და ნებისმიერი წინააღმდეგობის ჩახშობის უფლებას იძლეოდა, დასაბამი მისცა სასტეკ ანტი-საეკლესიო ტერორს.

ჯერ კიდევ 1918 წელს მოკლეს სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი კირიონ მჭედველი (სამავალი-შვილი). მკვლელს ან იქნებ მკვლელებსაც, ვერადა ვერ მიაგნეს.

1921 წელს საქართველოს ტერიტორიაზე დაიწყო სახალხო კომისართა საბჭოების დეკრეტთა მოქმედება, რასაც ბუნებრივია მოჰყვა მღვდელმსახურთა სასტიკი ლევანი, მათი დაპატიმრება და დახვეჭტაც ე. მავალითად, 1924 წელს 7 წლისა და 9 თვის პატიმრობა მიუსაჯეს მკაცრი ოზოლაცითა და ქონების სრული კონფისკაციით სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქს, უწყსაერეს და დიდად განათლებულ კაცს ამბროსი ხელაიას. მასთან ერთად დააპატიმრეს მიტროპოლიტი ქუთაისისა ანდრია ლუგავა, ქაშუეთის ეკლესიის მოძღვარი კალისტრატ ცინცაძე, დიღუბის ეკლესიის მოძღვარი იოსებ მირიანაშვილი, მცხეთის საპატრიარქო ტაძრის არქიმანდრიტი პავლე ქავთარაძე, ვერის ეკლესიის მოძღვარი ანტონ თითბაძე და მრავალი სხვა. ყველა ეს ადამიანი უაღრესად გინიერი, პატრიოსანი, სამშობლოსა და ხალხის ერთგული იყო და ეს ყველაფერი კარგად იცოდა. ჩემს აზრით, რომელსაც ვუწოდებ „ხსოვნა საქმართა ცოცხლებისათვის“, არის 200-ზე მეტი საე-

მაოდ ცნობილი საეკლესიო მოღვაწის, მწერლის, კომპოზიტორის, მხედრობითარის ვგარი, რომელიც მხატვრულ დახვეწა მარტო 1918-1924 წლებში. ასეთი ათასობითაა..

გაზეთები „კომუნისტი“, „მუშა“ და სხვები, რომლებიც გამოდიოდნენ იმ პევიდობის ვაზს, მათ უწოდებდნენ „რევლუციის მოციქულებს“, „კონსტრუქციული უცხო ყოვნებს“ და ა.შ. მათ ყველას მიუსაჯეს სხვადასხვა ვადით პატიმრობა, ზოგიერთი მათგანი დაიღუპა როგორც „ხალხის მტერი“, რეაბილიტაციას კი დღემდე ვერ მიუღწევია ამ ადამიანებამდე.

იმავე შავნელში 1921 წლის აპრილის საქართველოში შეიქმნა „კომკავისიის წითელი მოახროვნეთა კომიტეტი“, რომელმაც თხოვნით მიმართა საკართველოს კომპარტიის ცენტრს საქართველოს, განეხორციელებინა ისეთივე ანტირელიგიური ღონისძიებანი, როგორიც მოხდა მოსკოვში, პეტროგრადსა და რუსეთის სხვა ქალაქებში. კომიტეტი აპირებდა გამოეცა უღმერთოთა გაზეთი „პრომეთი“, გაეხსნა თეატრი „წითელი აზრი“, რომლის რეპერტუარში უნდა ყოფილიყო სექტრკლემბი ანტირელიგიურ თეატრზე და ა.შ.

საქართველოშიც შეეცა წირვა მრავალ ეკლესიაში, რომლებიც ან დახურეს, ან საწყობებად და ბაზებად აქციეს, გააძრკვეს, დაანგრეს. აღარ იმართებოდა წირვა ტაო-კლარჯეთის, შატბერის, მღვანის, წირობის, შუამთის, დიდგორისა და გორის მაზრის მრავალ სხვა ეკლესიაში, რომელშიც შედიოდა ახლანდელი გორის, კასპის, ქარელის, ხაშურის და ბორჯომის რაიონები; სენაკისა და ხარაგაულის რაიონების წმინდა გიორგისა და მელისკარის ეკლესიები, სადაც მრევლმ დადიოდა ამა მარტო იმერეთშივე, არამედ გორის მაზრიდან და კახეთიდანაც კი, საქართველოს ისტორიულ ღირსშესანიშნაობებად ითვლებოდა; კომკავშირებმა იქ მოაწყვეს კლუბები, სადაც ისინი „ხიდნენ ფარდს წმინდა სასწაულებს“. დახურეს თითქმის ყველა ეკლესია ვანში, ახსენამში, წალკაში, ახალციხეში, მანგლისში, კახეთის რაიონებში. თბილისში დაანგრეს რუსული სამხედრო ტაძარი და სომხური ტაძარი, ერთიცა და მეორეც ქალაქის არქიტექტურული მშენებია იყო. განსაკუთრებით „გაუპართალა“ გორს, სადაც ასეთი ლოზუნგით კი წამოაყენეს, „დიდი ბელადის სამეფოლოში არ არის ბრელისის მიმეძულთა ადგილი“. აქ არ დაწინაწილა თითქმის არც ერთი ეკლესია.

1921 წლის მარტში შეიქმნა გა-

ნათლების სახალხო კომისარიატი. აპრილში საქართველოს რევკომში, მოსკოვის მაგალითისამებრ, მიიღო დეკრეტი სახელმწიფოსაგან ეკლესიისა და ეკლესიისგან სკოლის გამოყოფის შესახებ. დეკრეტი კრძალვად სკოლებში საღვთო სჯულის სწავლებას. მის ნაცვლად დაიწყეს ათეიზმის სწავლება. შექმნეს უღმერთოთა წრეები. გამოდიოდა ანტირელიგიური ხასიათის პერიოდული გამოცემები, ყველა მიორწმუნეს ყოველმხრივ ავიწროებდნენ, სრული ამ სიტყვის მნიშვნელობით, სპობდნენ როგორც ფიზიკურად, ისე მორალურად.

აი, როგორ აღწერეს საქართველოში შექმნილი ვითარებას ბერული გამომავალი რუსული გაზეთი „დნი“ 1923 წლის 25 აპრილის ნომერში (№ 147). მიიყვებს მთლიანად. სტელი შენარჩუნებლია.

„კომუნისტების მიერ ნასროლმა ლოზუნგმა“ „დამკვერელი ბრძოლა გამოეცხადებოდა რელიგიას — ხალხის იაშუბს“ საქართველოშიც მძაღწია და იქ დაიწყეს მისი ენერგიული განხორციელება. როგორც ყველგან რუსეთში, საქართველოშიც ამ კამპანიის განხორციელება დაეკალათ კომკავშირებს. მათ „შეიმუშავეს“ შტეტვის ვეგმა. ბრძოლის ხერხები იმდენად ვეჯული აღმოჩნდა, რომ ყველაზე პასუხური ადამიანებიც კი შეპრწმუნდნენ; კომკავშირელთა ბარბაროსობის წინააღმდეგ ერთსულღონად გაერთიანდნენ მორწმუნეები და ათეისტები, სხვადასხვა პოლიტიკური მსოფლმხედველობის ადამიანები.

პირველი რაც მოითხოვედეს კომკავშირებმა, იყო ის, რომ დააპატიმრეს საქართველოს კათალიკოსი ამბროსი, რომელიც ჯერ კიდევ გენუის კონფერენციის დროიდან ათეოლოგურად ბოლშევიკებს, რადგან მაშინ მან კონფერენციას გაუგზავნა წერილი თხოვნით, დაცული ქართული ხალხი საბჭოთა ხელისუფლებისაგან. იგი ჩაკეტეს თბილისის საგანგებო კომისიის ერთ-ერთ სარდაფში, ამომშობებდნენ და ყოველნაირად დასცინოდნენ და აბურხად ივლებდნენ.

შემდეგ მთელ საქართველოში დაიწყეს სოფლისა და ქალაქის მღვლების დაპატიმრება. საუკებით დამაჯერებლად შეიძლება ითქვას, რომ მღვდელმოსახურთა 80-90 პროცენტისა საკავშირელებშია მითავსებულ ი. ამავე დროს, სპეციალური უფლებამოსილებით აღჭურვილი კომკავშირელები თავით ფეხებამდე შეიარაღებულ საგანგებო კომისიის აფენტებთან ერთად დათარგუმდნენ მთელ საქართველოში, ძალით ართმევდნენ

გადასახადს ეკლესიებს, იღებდნენ ყველა ხატს და საეკლესიო ნივთს და ამარტობდნენ აბრეს წარწერთ. ამა თუ იმ სოფლს ან ქალაქის „კომუნისტური კლუბი“.

კლუბები თუ ქალაქებში ყველგან აღაშფოთა კომკავშირელებისა და მათი დამკავშირის ძალობამ. ზოგიერთ სოფლში და ქალაქში მათ შორის აღიარისპირება კინადად სისხლიან შეტაკებად იქცა. ბათუმის სამხედრო ტაძარში კომკავშირელებმა დიდი ქეიფი გააჩაღეს. ალვიარხსნა იმ მთავარი ხულოვნების ხილვად სულის სიღრმემდე შეძრა წითელარმიელები, რომლებიც „განაწყის თანახმად“ იყვნენ იქ და იცავდნენ მოქიფვეებს. წითელარმიელებმა არაორზროვნად და საკმაოდ ხმაამდლა დაიწყეს თავიანთი უკმაყოფილების გამოთქმა და კომკავშირელებიც შეეცადნენ რაც შეიძლება მალე დაესრულებინათ ქეიფი.

მაგარამ კომკავშირელთა აღვიარხსნობობამ ყველაზე მეტად იჩინა თავა თბილისში. ერთ კვირა დილას ქუჩებში გამოჩნდა პროცესია, რომელიც სასახლის გვერდით მდებარე ტაძრისკენ მიემართებოდა. პროცესიას მოუძღვებოდა სასულე მუსიკის ორკესტრი, მათ მოჰყვებოდნენ შეიარაღებული კომკავშირელები, შემდეგ მიიღოდა ცხენოსანი ჯარი, სულ ბოლოს კი — ქვეითი ფარი. ტაძრის კარი ღია იყო. ტაძარში შეაღწია კომკავშირელთა რაზმმა და ხატებს სროლა დაუწყია. მათ შუებში ჩაარყვეს ხატებში და გაიტანეს მიედანზე, სადაც რომელიცა „ორატორმა“ წარმოთქვა სიტყვა. პროცესია დაიძრევენის მიედინასკენ, საიდანაც მას უნდა გაეკლ მიეილი მიხეილას პროსპექტი. მოსახლეობა მჭიდრო რიგებად მიჰყვებოდა პროცესიას, ხმაამდლა ემუქრებოდა კომკავშირელებსა და ამ უკანასკნელებმა, რომლებსაც შეემინათ შესაძლო გართულებისა, გადაწყვიტეს აღარ ჩაეკლთ მიხეილის პროსპექტზე და დაეკყოფოდნენ იმით, რომ ყველა ხატი ჩაყარეს შტეკარში“.

და ასეთი მაგალითის მიყვანა მრავლად შეიძლება.

მაგარამ ქართველი ხალხს არ სურდა დამორჩილებოდა ვეჯული ზნესა და კანონებს, ქართველი ხალხი აუკებოდა ყველაფერს, რათა შავადიჩინა ეკლესია, დასჯოს საშიშროების მიუხედავად. მიდისონამ იქ ეკლესიებში, რომლებსაც ჯერ კიდევ ვერ მისწვდომოდა წითელ ტერორისტთა დამსჯელი ხელი. ოფიციალური მონაცემებით საქართველოში 1934 წელს

(გაზარდმდბა 23-ამ ჰამირდმ)

კონსტანტინე გამსახურდიას შემოქმედება, იმთავითვე ბევრი გამოჩენილი უცხოელი მწერლის, მეცნიერის, კრიტიკოსისა და მხატვრის კვლევის საგანი გახდა. საზღვაოგურეთის პრესის ფურცლებზე გამოქვეყნდა არაერთი ნარკვევი, სტატია, რეცენზია, რომელთა ავტორები დიდად აფასებენ ჩვენი სახელმწიფოელი მწერლის შემოქმედებას. წინამდებარე სტატიაში წარმოჩენილია რამდენიმე ამონარიდი უცხოეთის პრესაში გაფანტული მასალებიდან. „დიდოსტატის მარჯვენა“ პირველად ფრანგებმა თარგმნეს. იგი 1958 წელს ლუი არაგონის ხელმძღვანელობით დასტამბა გამომცემლობა „ლე ზედიტერ ფრანსე რეიუნიმ“ (თარგმანი რენე დემოკსია).

ამ სასიხარულო მოვლენას გამოკვებავს გაზ. „კომუნისტის“ ფურცლებზე, ამასთან დაკავშირებით ბატონმა კონსტანტინემ მიიმჩვიდა კოლხურ კოშკში და ასე დაიწყო ჩვენი ხანგრძლივი მეგობრობა. იმავე წელს ბატონმა კონსტანტინემ ისტუმრა „დიდოსტატის მარჯვენის“ ფრანგული გამოცემის რედაქტორი რენე უნცბიუკლერი მეუღლითურთ და მხატვარი ჟან ღორვილი მეუღლითურთ.

ცნობილი ფრანგი კრიტიკოსი რეჟი ბერვერი 1958 წლის გაზეთ „ლემანისტეს“ 13 იანვრის ნომერში წერს:

„... ქართველი რომანისტის კონსტანტინე გამსახურდიას „დიდოსტატის მარჯვენა“ გამოჩნდა ჩვენს ჰორიზონტზე. ამ რომანის მსგავსად აღარ იცრება ჩვენს თანამედროვე მწერლობაში, რომლისთვისაც ასე უცხოა გახდა ეპიკური ჟანრი. და აი, „დიდოსტატის მარჯვენა“. თითქმის ათწლეული საუკუნის წინ საქართველოში მეფეთ მეფე გიორგიმ, „მეისის მახვილს“ ბრძოლა უხდებდა ამა მარტო სარკინოზების, ბიზანტიის იმპერატორისა და ურუკლოების წინააღმდეგ, არამედ საკუთარი ქვეყნის ფეოდალების წინააღმდეგაც, რომლებიც აჯანყებას აწყობდნენ ნებისმიერი მიზეზით და დამიჯნობდნენ. მათი ციხე-სიმაგრეები ეტეკუბიან მფივის ხელისუფლებას იმისდა მიუხედავად, სწამთ თუ არა ჯვარი. იბრძვიან გახლებლთ და მტეი ეკურობით იმიტომ მურს დამარცხებულზე, ანგრევენ ციხე-სიმაგრეებს, გახურებულ მშაბით აბრძვივენ ყველაზე მაკაც მომრებს, თავს ჰკვეთენ აჯანყების მეთაურებს, ზოგს ბნელ დილეგებისში ყრანს, ზოგს კი კოშკებიდან აგდებენ, იტაკებენ ქაღალწელებს, იმულებით აქორწინებენ ან მონაზუნად აღკვეცენ.“
ასეთია თითქმის ის ლეგენდარული

კონსტანტინე გამსახურდი უსსოურ პრესაში

ლი ფონი, რომელშიც მოქმედებენ კონსტანტინე გამსახურდიას პერსონაჟები, დიდი რომანისტის თხრობა ერთი წუთითაც არ კარგავს თავის ძალას. დიდებული მწერლის ხელით დამუშავებულ რომანში ვიპოვობთ იმ ჩვენი ძველი რაინდული რომანების ელფურს რაც შეხანიწაყად აღუდგენია „დიდოსტატის მარჯვენის“ ავტორს. მაგრამ ქართველი რომანისტის ტექნიკითაც ისტატობა ადამატება იმ უზარალო შთაბეჭდილებას, რომელიც რომანის პირველი წაითხვიდან დაგრჩებთ. „დიდოსტატის მარჯვენის“ მთავარი პერსონაჟი, რომლის შესახებ მწერალი მოკლე ეპილოგში მოვეთხრობს, არის მეფის ზუროთმოდგარი კონსტანტინე არსაკიძე, გიორგის ძონა, ამ მალად თანამდებობაზე მის მიერვე დანიშნული და სვეტიცხოვლის ამშენებელი. კონსტანტინე არსაკიძე მფივის იჭვეულობის მსხვერპლი ხდება, როივეს ერთი და იგივე ქალი უყვარს. თუმცა, მფივის ზუროთმოდგარი თავგასულად ფრანსან სარანის მსხვერპლიცაა. რიფისაც ჯალათმა დიდოსტატს მარჯვენა მოჰკვეთა, ცრემლი მთვრია, რადგან უსახვროდ უყვარდა ხალხს ზუროთმოდგარი — „მოვლენათა ცენტრში, — წერს კ. გამსახურდი, — ყურადღება უნდა მივაქციოთ ზუროთმოდგარის დასახინრების ამბავს, შემოქმედებითი მუშაობის დაბრკოლების ამბავს

ისეთ სახელმწიფოში, რომელსაც ტრანაენი მართავენ.“

აი, ამ საფუძვლიანი ახსნა-განმარტების შემდეგ უნდა წვეიკითხოთ „დიდოსტატის მარჯვენას“. უდავოა, ამ რომანს ბევრი კარგი თვისება აქვს. ჩვენ მივესალმებით გამოცემლობა „ლე ზედიტერ ფრანსე რეიუნის“, რომელმაც საფრანგეთის საზოგადოებრიობას მშვენივრად გაფორმებული თხზულება მიაწოდა.“

ფრანგი მწერალი და კრიტიკოსი ანდრე კურმსერი წერდა:

„კონსტანტინე გამსახურდი მოგვიტონებს საქართველოს შირეულ წარსულს. ჩვენ ვიგებთ, რომ იმ ბნელ დროს საერთოეკლოში ყვოდა ისეთი ძველი კულტურა, როგორიც ჩვენსაა. „დიდოსტატის მარჯვენა“ ახალი წიგნია. ეს არის ისტორიული რომანი, დიდი ეპიკური ტილი. რომანში მოქმედება ხდება XI საუკუნეში. მკითხველი მოწმე იქნება დიდმნიშვნელოვანი ბრძოლებისა, რომელთაც მეფე გიორგი აწარმოებდა ფეოდალების წინააღმდეგ.“ გაკენობით კონსტანტინე არსაკიძეს, ტაძრების მშენებელს; თქვენს თვალწინ გათვლებს საკერძოეკლო პეიზაჟები, გაეცნობთ საქართველოს შუა საუკუნეების ისტორიას. და რამდენიმე საათის განმავლობაში დარბს დივიწყები.“

„დიდოსტატის მარჯვენა“ ზერეულ დაწერილი რომანი როდია, აქ მანუსკრიპტისადა დასაბუთებული არ-

ქიტქიტორისა და მეფის წინააღმდეგობა. ჩემო მკითხველ, წაიკითხე ეს ისტორიული რომანი და ისიამოვნე" (ახ. "ლეულტერ ფრანკი" № 704, 15 იანვარი, 1958).

1958 წლის იანვრის ფრანგული წიგნის კრიტიკული ბულეტენი: "ეს რომანი სათავისაკენ დაბრუნების ცდაა, მკვდრებით აღდგომა ეპიკური წარსულისა, რომელზეც თავის დიდებას ამწეხს ორი ახალგაზრდა პერსონაჟი, რომლებიც უფლებრივად განსხვავებული არიან, მაგრამ ერთვე სახელოვანია... აქ მოკლენათა ცენტრში რჩება ხელოვანის დასახლების ამბავი, ზენ-ჩეულღები, სამოსელი და პეიზაჟები ქმნის XI საუკუნის მომაჯადოებელ ქართულ ფონს და გუსტავ ფლობერის "სამაბისი" მოკვავების".

ფურნალი "ლე დე ბ.": "რა იცან ჩვენში აღმოსავლეთის შუა საუკუნეებზე, ან საქართველოს დიდ სახელმწიფოზე? ქართველი ხალხის ბრძოლები, მისი მისწრაფებები, ხელოვნების ძეგლები, კამათავისუფლებელი ბრძოლები ჩვენთვის უცნობია. კ. გამსახურდიას "დიდოსტატის მარჯვენის" ახალ თარგმანს ჩვენ XI საუკუნეში გადაავაჯირ და გვახსენებს ქართველი ხალხის დიდი ბრძოლებს" (№ 4, 1958).

ფურნალი "მესიღორი": "ამას წინა საბჭოთა რომანებს შორის გამოქვეყნებულ კ. გამსახურდიას "დიდოსტატის მარჯვენას" განსაკუთრებული ადგილი დაეთმო. ეს კანა მართლ რომანია? თხოვლობა მიეკუთვნება საუკეთესო რომანთა რიცხვს. მაგრამ ამავე დროს ეს არის მდიდარფერობანი ფრესკა, ერთსა და იმავე დროს რეალისტური და ეპიკური პოემა ქართველი ფილოზოფების შორეულ წარსულზე. თხრობას ამტაცებში მოჰყავს მკითხველი, რომანი ფერადიანია და მდიდარი ვითარება აღმოსავლური ხალხისა" ("მესიღორი" № 1, 1958).

ფურნალი "უ. ფ. ი.": "ეს რომანი ცხრა საუკუნის წინანდელი ისტორიაა, რომლის შესახებ მოკვითხობის კ. გამსახურდიას ეს არის სექტაციონოსის საკერველი ტქარის მშენებლის, გენიალური ხელოვანის, კონსტანტინე არსაკიძის ამბავი, რომელსაც მეფემ იჭვენულობის გამო მარჯვენა მოკვითა. ამ ცენტრალური თემის ირგვლივ ავტორი მდიდარი ფერებით მოკვითხობს შუა საუკუნეების მდიდარეუ და სისხლიან წარსულზე..."

ეს წიგნი უდავოდ დააკმაყოფილებს თავადასაუბრებისა და იღუმალ ამბავთა მოყვარულებს.

რომ ავტორმა წიგნის ცენტრში მოაქცია კონსტანტინე არსაკიძის პიროვნება და არა გიორგისა. მონაკ არსაკიძემ თავისი გენის წყალობით, სამეფოს ხუროთმოძღვრის კარამდე აყვანილმა, ააგო შედევრი, რომელშიც ჩაასოვა ხელოვნებისა და უდიდესი სიყვარული" (№ 1, 1958).

ფურნალი "ტრიბუნ დე ქენე": "ქართული მწერლის მარჯვე ხელით აქ გატოცლებულია ძველი, ათასწლოვანი ლეგენდა. რომანში მთავარი პერსონაჟია მეფე გიორგი, ტქარის მშენებელი კ. არსაკიძე და ფარსმან სპარსი. ამ ორ უკანასკნელს შორის ჩამოყარნილია კონფლიქტი. ერთი არის უანგარო პატრიოტი, მეორე კი უპრინციპო ოპორტუნისტი - ფარსმან სპარსი. კონფლიქტი მკითხველის თვალწინ თანდათან ვითარდება და იძებება.

"დიდოსტატის მარჯვენის" ფრანგული გამოცემის რედაქტორი ბატონი რენე უნტიუკლერი თბილისში რომ ჩამოვიდა, ასეთი სტრიქონები დავეყრება: "მე ძალიწონ არ დაგზოვე იმისათვის, რომ კარგად გამესწორებინა თარგმანი, რომელიც შეასრულა რენე ლომეკმა. ამ დიღმა წინართობმა ხალხთა მასწევი დიდი პოპულარობა მოიპოვა. საფრანგეთის ფრანგულ-გაზეთებში ბევრი სახებთო რეცენზია გამოქვეყნდა, იგი ფრანგი მკითხველის სამაგიდო წიგნი გახდა".

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ფრანგმა მხატვარმა ჟან ღორვილმა დახატა "დიდოსტატის მარჯვენის" ილუსტრაციები და მთელი წლის განმავლობაში იბეჭდებოდა "ლეგენდით დიღმანში" ფურცლებზე. მხატვარი ჟან ღორვილი თავის 1959 წლის 13 სექტემბრის წერილში გვწერს: "მევიღ თქვენი 1959 წლის 25 აგვისტოს წერილი, რომელშიც მწერთ, რომ თქვენი მეგობრებს ჩემი ილუსტრაციებისათვის მაღალი შემფასება მიუციათ. ამ წერილმა ძალიან გამახარა, რისთვისაც გულითად მაღლობას გიღვნენი. ჩემი ილუსტრაციების გამო უკვე მივეყრე თქვენს მასწავლებელს, ბატონ კონსტანტინე გამსახურდიას... მან მე გამომიგზავნა ფოტოსურათები მშენებელი სერია, რომელიც წარმოადგენს თქვენს ლამაზი უნივერსულის პეიზაჟებს, ხალხს, ციხე-სიმაგრეებს და ტქარებს. როცა "დიდოსტატის მარჯვენის" პერსონაჟებს ეხატება, მათ ცხოვრებას და განცებებს ვიზირებდი, ისინი ჩემი მეგობრები გახდნენ, მამაზე ექნება, ზეად სპასალი, მეფე გიორგი, კათალიკოსი, ფარსმან სპარსი, კონსტანტინე არსაკიძე თუ სხვანი".

აქვე დავსემინი, რომ ბატონ რენე

უნტიუკლერს პარიზში თან ვაკავატე ჩემი სტატია "კონსტანტინე გამსახურდიას ცხოვრება და შემოქმედება", რომელიც ლეი არაგონმა დაამკვდა თავისი გაზეთის "ლეულტერ ფრანკის" ფურცლებზე.

ბერლინში 1969 წელს გამოცემილი "კულტურ უნდ ფორტრეიტენ" გამოსცა "დიდოსტატის მარჯვენა", რომელიც ქართულიდან გერმანულ ენაზე თარგმნა გერმანულ ქართველოლოგმა პროფ. ვერტრედე ჰენხმა. თარგმანს წამდღარებული აქვს გერმანული მწერლის, ბატონ კონსტანტინე მეგობრის აღფრე კურელას შესავალი წერილი, რომელშიც მომოიხილავს ქართველი მწერლის შემოქმედებას და ეხება "დიდოსტატის მარჯვენისა", "სექტემბროვის სიფრანგო, მის მშენებელსა და ხუროთმოძღვარს შეეხება ეს რომანი, რომანი მეფე გიორგი პრევილისა და ახალგაზრდა ხუროთმოძღვრის კონსტანტინე არსაკიძის ტრაველიის ფონზე ნათლად წარმოგივიღებს იმდროინდელი საზოგადოების სურათს. რომანში ჩამოყარნილია კონფლიქტი, რომელიც ორი მოწინააღმდეგეის სიკვდილით მთავრდება. მაგრამ სიკვდილი გამარჯვებული მეფისა აღმანიერი დავებმა დამარცხებული ხუროთმოძღვრისა და პირიქით, სურული ტრიუმფია გინებისა, დღემდე მოღწეული არაჩვეულებრივი ძეგლისა".

მთარგმნელს პროფ. ვერტრედე ჰენხს მოსწონს რომანის კომპოზიცია, რომელიც მისი შეღირებით ჩამოყარეს გერმანების ნადირებით ამასხველ "გობელენს". ჰენი აღნიშნავს, რომ რომანში ასახული ისტორიული მოვენები და ეპიზოდ დახატული გმირები იმდღავარად ერწყმან ერთმანეთს, რომ წარსული სინამდვილე ორგანულად უკავშირდება თანამედროვეობის იდელებს.

"დიდოსტატის მარჯვენის" გერმანულმა თარგმანმა მკითხველში დიდი გამოძახილი გამოიწვია, გერმანული ფრანგულ-გაზეთებში გამოქვეყნდა რეცენზიები, რომელთა ავტორებმა ქართველი მწერლის რომანის ზობვა შესახეს.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ახალგაზრდა ქართველოლოგმა ახტიუნ ერენ-ხიტევიანმა ბერლინის უნივერსიტეტში 1979 წელს დაიცვა დიდი სტრატეგია თემაზე: "კონსტანტინე გამსახურდიას აღნიღელი რომანებობა", რისთვისაც მიანიჭეს მას ფილოლოფის დოქტორის ხარისხი.

ასევე დიდი გამოძახილი პოვა კონსტანტინე გამსახურდიას რომანებობა ინგლისსა და სხვა ქვეყნებში.

მეზობილანა

მორის ბარნი
(კანადა)

დროს ყოველთვის ისეთი შეარჩევა, უარესი რომ არ შეიძლებოდა — ვახშად რომ ვისხედით უკვე მშვიდი ოჯახი, მაგალითად, ან ვახშობას ვაპირებდით, მაინც დამაინც მაშინ მოგვადგებოდა ხოლმე კარზე, იცოდა, რომ ჩვენი ცნობისმოყვარეობა და ამპარტაგეობა, ყოველ აუცილებელ საპირობებზე რომ არავფრთხი ვიყავით, მის მხარეზე იყო. გადმოაღებდა მანქანიდან თავის ბარგა-ბარხანას და დაუპატიჟებლად, უყოველგვარი „რეიქობა-არ რეიქობა“ გარეშე, უწვიაბიჭვდა სახლში.

კარებთანვე, კამოღზე გაშლიდა მანქნე თავისი საქონლის სულ პირველ ნიმუშებს: ერთ, თვალისმოშვებულად ჭრულ: მალხატუს, ერთ მუარის კაშნეს, შავი ბანტით გაწყობილი ერთ სადა, ფართო-ფართობიან ტილის ჭულს, თხელ წინდებს ქალბატონებისათვის, პაწია, „შედეღურცხვირია“ ყვითელ ფეხსაცმელებს და მერე ისევე უკან გარბოდა თავისი მანქანისაკენ. გერეწებოდა, რომ ბოლო არ უჩანდა იმ ნივთებს, რასაც იგი ამ მანქანიდან ეწიდებოდა სახლში.

აი, ბაბუს უკვე ჩააცვა გრძელი, შავი პალტო და ახლა ურჩევს — ამის ეს თეთრი კაშნი მოუხდებოდა, თავისი ხელით შემოახვევს ამ კაშნესაც კისერზე, პალტოს ჰვემ მოხიზრებულად შეუცურებს ხელს და კაშნიცაც და პალტოსაც, ორივეს ერთად, გაუსწორებს ლამაზად, ძალიან გიბედებათო, მტკვასი.

მერე ქალბატონებთან მარტოვდება ერთხანს და რაღაცას ეჩურჩულებდა გახლებით. მონრეალური შოდის სულ უკანასკნელ საიდუმლოებებს უშხელს, ვიდრე თავიანთ ნებაზე დასტოვებდეს მარტოდ იმ ვიგება უფთიან, სადაც ნაირნაირი თეთრეულია ერთიმეორეში აწელილი. გაკვირვებას და აღტაცებას გაითამაშებს უნაპოლის შემხედვარი, რომელსაც ნახევრად ზუმრო-

ბიო და ნახევრად ხეროზულად რაღაც მხედრული ჩაჩის მავგარი ქუდი დაუთრევა მისი გამოვნიდან, თავი დაუკონხება და თვითონაც უკვირის, ისე მაყდურად გამოიყურება ამ ქუდში. ბებიას რომ მოკრავს თვალს, საშაადიდან გამოსულს, უმაღლე იაჭრებს, ამას ამ შავ, კოპლებიან კაბაზე დარჩებოა უშვევლად თვალი და მაშინვე ავტორიტეტულად დაუსაბუთებს — მართალია, ცოტა უფრო ძვირი და გრძედათ, მაგრამ აი, მაგ ყვითელ კაბას, თქვენ რომ უყურებთ, ნამდვილად ესა სწობიაო თქვენთვის, ძველისძველი მუსტარტი ხართ ჩემი და ტყუილს ხომ ვერ ბეატვით, ყვითელი ფერი თქვენ ცოტა არ იყოს დაკრებთო; ცხეც არ იყოს, აი, ზუსტად ასეთი კაბა ამას წინათ მივიყდე ქალბატონ როზონს ქანანის უბანშიო.

ბოლოს, როდესაც უკვე დადგინდება თითქოს, თუ ვინ რა აიჩრია, ანუ როდესაც ბაბუა თავის ოდნავ დაკვირვებულ დასტურს დასტესს ყველა ამ არჩევანს, ებრაელი უბიდან კაი გვარიანად დაუბუუსა და გვერდებშუალანდულ დაფარის ამოაძვრუნს და ანგარიშს იწყებს. გერეწება, რომ მის ბუბუბუტში დროდადრო თითქოს ინგლისური სიტყვები იხის. მერე ამ ანგარიშს ბაბუს წარუდგენს და თან აუცილებლად განმარტავს, ასეთ შედავათებს მარტო ჩემს ყველაზე ძველსა და ყველაზე წარჩინებულ მუსტრებს ვუკეთებო. ბაბუამ, ჩვენმა მთავარმა ნეგოციანტმა, იცის თავისი საქმე — უმაღლე ნახევარზე დასავსე წარმოდგენილი თანხა და სხვა არანაირი წინადადების გავგონებაც კი აღარ სურს ამის მერე.

— თქვამს, აბა, გაათბე ის შენი წვინანი, ისედაც ძალიან ბევრი დრო დაკარგეთ უკვე რაზე ხომ არ დაგეფვა ამასობაში? დამწვრის სუნი მცემს...

მეწვრობიანე, აუკარად შურტაცყოფილი იფრით, თავის ავლა-დიდებას უყრის თავს და თავისი მანქანისაკენ მიემარ-

თება ამაყი და გაგულსებულ. სახლულის მიერ არჩეულ ნივთებს, რაღა თქმა უნდა, რომ ხელს არ ახლებს წინდახედულად. შემობრუნდება შერე უკან და ერთი გაბრძოლებული კიდევ გაიბრძოლებს — საქონლის მაღალ ბარისზე და იმ გზის სიშორეზე ჩამოვადებს ბაბუს სიტყვას, საიდაცაა ნაპოვებს ეს საქონელი, მაგრამ ბაბუა შეუვალაო.

— არ მიზნობთ ახლა, რომ ეს კიტრი ჩვენი ბოსტინისაა მწარე გემო დაქანს და...

რაღა უნდა ბაბუს და მეწვრობიანე ბოლოსდაბოლოს უახლუდება იმ თანხას, რომელიც კამოღზე ეთლდება უკვე გამწაზებული, მიღის ისე, რომ არავინ აცლებს კაიე-ბამდე, როგორც არ აცილებენ შინაგონს, კარის მეშობლებს, ან სეტროდ, დაუპატივებლად მოსულთ.

მის წახვლის მერე ბაბუს ერთხანს თვალა უშვებდება, მერე უნდა დაიხედოს და, თითქოს თავის თელზე ამოკითხავო ეს, ამბობს:

— აი, ყველა ჰვეყანა ასეა აქრობილი, ერთი რომ იყოს ეს ჰვეყანა, იმიტომ.

ომარ შარიფი შეილიწვილიან

ფრანგულშიდან თარგმნა
მამუკა ციხელაძემ.

აღნი დელინი და ანუშა

ცნობილი კინოვარსკვლავი ომარ შარბიფი ფიშო „სასაცილო გოგონას“ მთავარი გმირივით ბაქის საერთაშორისო მართაშეა. გასულ წელს კანინოში შვიდი მილიონი ფრანკი წაავო. თუმცა მსახიობი ფიშოს, რომ წმ მინცა და მინც დიდი ტრაგედია არ არის იმასთან შედარებით, რასაც მარტოლა ჰქვია. მან ხომ ოცდაათი წლის წინ ცოლთან განქორწინების შემდეგ მძიკო თამაშს ხელი, ახლა კი ომარ შარბიფის უმთავრესი საზრუნავი ერთადერთი შვილიშვილის, მარინეს მოპა-ვლია.

სახელგანთქმულმა მომღერა-ლმა სტინგმა, (ნამდვილი სახელია მატე სუნტრა) იქორწინა ქალზე, რომელთანაც ცამეტი წელია უგვიგავინოდ ცხოვრობს და მუცხვს სამი შვილი. დავიანუბელ პატარაძის ცეცა ხუთსი თვის ფრანკიანი ულამაზესი კაბა, რომელსაც 46 დღის მანძილზე კერავდა ცნობილი მემოდელი ვანი ვერ-საჩი.

მოლდოვლის ვარსკვლავთა შორის შერის — სომხური წარმოშობის მომღერალსა და მსახიობს — ყველაზე არასახარბიელო რეპუტაცია აქვს. სახელი კი იმით გაითქვა, რომ მტვირეფლავნი მამაკაცები უყვარს. „ისინი ასაკოვან კაცებთან შედარებით ნაკლებად ცინიკურნი არიანო“. იმისათვის, რომ მუშემ მიმზიდველი უყოფილყო, შერის ურიცხვი ოდენობის უაბსტიურო ოპერაცია გაიკეთა; ახლაც დღემო რს საათს ვარჯიშობს და იმედო აქვს სამოცდაათი წლის ასაკშიც შეინარჩუნოს ამა-მინდელი ქალური ენერგია.

იტალიური კინოსა და თეატრის ვარსკვლავს ვიტორიო გასმანს როგორც კი სამოცდაათი წელი შეუსრულდა, პარიზში გადავიდა საცხოვრებლად. მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე მან ითამაშა ორასზე მეტ ფილმსა და ასოციაციონირებ სპექტაკლში, თავდაც არაერთი ბიესა აქვს განხორციელებული სცენაზე, ავტორია საინტერესო წიგნებისა.

„ჩემი წარმატებული ცხოვრების მთავრად, იშვიათად ვგწმობდით თავს ბედნიერად. ხშირად ვქორწინებდი, რადგან სუსტ აღმამიანდ მიმარჩია თავი და ძლიერ ქალებს ვეძებ, ახლაც ჩემს მეოთხე ცოლთან დიდებთან და ვაიოვილთან, 12 წლის ჯაკობოსთან ერთად პარიზში ვცდვხ სიხერის სავანეს“ — განაცხადა ვიტორიო გასმანმა ჟურნალ „პარი მატრის“ კორესპონდენტთან საუბარში.

ვრანბეშლიდან თარბმსა
აქთმევეს მისიურაბმს

სტინგი
შეუღლებთან
ერთად

— რელკამას უდიდესი ძალა აქვს —
— რითი შეგიძლიათ დამი: მტიკოთ ეს?
— სულ უბრალოდ. აი თუნდაც, როცა დედალი კვირცხს დებს, ის ხმამაღლა კვირცხებს. როცა ბაბი დებს ქაიარცხს, დებს.
— მერე რა?
— მერე ის რომ, ქაიარცხს კვირცხს ყველა უადულობს, ბატონს კი თითქმის არავის.

მეცნიერება

უკანასკნელი ხუთი წლის მანძილზე ამერიკაში შეიმჩნევა საკმაოდ დიდი რიცხვი იმ აღმამიანება (18 წლის ასაკამდეც), რომლებიც ლეზბიან შეისუნთქავენ თამბაქოს. ბევრი ნან-ჩერს ლეზბიან ნახევარი საათის განმავლობაში, რაც ტოლფასია ორი კოლოფი სიგარეტისა. ამერიკელი მეცნიერები შეინახვენ, რომ ყოველ წელს რეგიტრირებულმა 80 ათასი სიხვიებით დაავადებული კაცი. რომელთაგან 75 პროცენტი ლეზბიან ან ისუნთქავს თამბაქოს.

შერი

„ჩემი უკანასკნელი გატაცება ანუშეკა“; — განაცხადა ფრანგული კინოს ვარსკვლავმა ალენ დელონამ, რომელმაც ხანგრძლივი მელანქოლიის შემდეგ იქორწინა ახალგაზრდა მოლანდიელ მანკერზე როსალი ვან ბრემენზე. მათ 1987 წელს ტელევიზიაში გაიცნეს ერთმანეთი და აღარც დაორბულან. როსალიმ ერთობ მომზიბლავ კარიერას ოჯახი არჩია და 56 წლის ალენ დელონს ხელახლა განაცდევინა პირადი ბედნიერება. „ყველაზე ბედნიერი მამა მამია ვარ, ჩემი ორი წლის ქალიშვილი რომ იღვიძებს. მინდა მოკვს-წრო ანუშეკს ვაგრდახ, მასთან ერთად მოვწაურობას; ვოცნებობ მისი მესიადულმდე ვიყო“.

ვიტორიო გასმანი

გაზეთი

სამედიცინო ლაშქარი ასათიანთა

საშუალო სკოლის მოსწავლეები ვიყავით, ერთი დღე-მამის შეიღებოდა სულ ერთად დადიოდა. ჩვენი ახლადფუნდამული ლექსები კიდევ ერთხელ, გადავიკითხეთ, გადავწვივით ლექსები გავთი „ნიორი“ მივუგებთ. მამის ლიტერატურულ განყოფილებას ლაშქარი ასათიანი ხელმძღვანელობდა. რედაქცია ოპერის წინ, ქუჩის მეორე მხარეზე იყო მოთავსებული, შენობის მეორე სართულზე.

პროსპექტი გადავჭრით, მაგრამ მალა ასევე არ გვიხდა! გვერიდება ლალო ასათიანთან შეხვედრაც და ჩვენი ლექსების მისთვის გადაცემაც. რამდენჯერაც მივადექით კარებს, რომლის იქით ჩვენი სალოცავი პოეტი ლალო ასათიანი იჯდა მაგიდასთან, იმდენჯერ უკან გამოვტრიალდით. კვლავ ხელმოკრულ ვეკითხულობდით ლექსებს, თითქოს ამით ძალ-ღონეს ვიკრებდით და კვლავ იმედიანად მივადგებოდით ხოლმე კარებს. მაგრამ საქმეში ხარ?! ბევრი ვიტრიალეთ და მაინც ვერ ვაგებდეთ კარის შეღება, ან როგორ შევადგებდით, როცა ფეხი არ გვემორჩილებოდა, წინ რომ გადავგვედა.

ოთარ ჭელიძემ თქვა: არ შემიძლია შესვლა. მეც ავუბი მხარი. მურმან ლებანიძემ ჩვენს მოკრძალებას ისეთი ბეჭედი დაასვა, რომ ხმა ვერ ამოვიღეთ: წავიდეთ, ლექსებს კიდევ ერთხელ გადავხედოთ.

გამოვტრიალდით, დაბლა რომ ჩამოვდიდით და აღარ ჩანდა რედაქციის კარი, თითქოს დაბეჭდილი კიდევ ისე კმაყოფილი მივდიოდით სახლისაკენ, თითქოს ლალოს შეხვედრობით და ჩვენი ლექსებიც სტამბაში დასაბეჭდად გაგზავნილი ჰქონოდა.

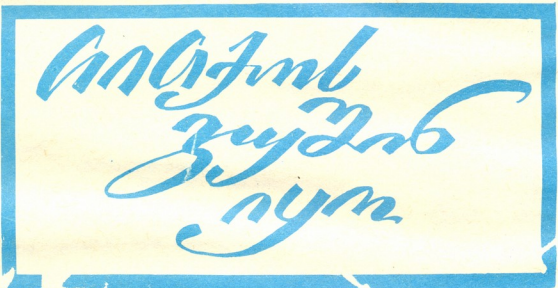
ბით შევედით, მურმან ლებანიძემ გადასცა ოთხივეს — ჩვენი სამის და თეიმურაზის — ლექსები. გვთხოვა რედაქტორმა, დამეძღვარიყავით და დაიწყო მაშინვე ლექსების კითხვა (ჩვენ ისევე ფეხზე ვიდექით). რომ ჩაათვა, ლექსებს სათითაოდ გადახედა, ცოტახანს ჩაფიქრდა, წამოდგა, გაიღიმა, ბერე ჩამოგვართვა, მიმეწონია, შეგი ისევ დაეკა. ლექსებს რაღაც დააწერა და გვეთხრა: „მნათობის“ 4-5 ნომერში იქნებოდ (ომის დროს ხშირად ორი ნომერი ერთად გამოდიოდა). იმ წუთას ჩვენზე ბედნიერი არა მგონია, თუ ვინმე იყო ამ

გულს შემოგვეყარა, ვაი, იმ დაბრუნებას ჩვენ რომ გავტრიალდით. ვევიკობდით, ალბათ დაბეჭდვას ვერს ამბობს-ოქი.

ფერდაკარგულბმა შევადეთ რედაქციის კარი. ბატონ ალიოს არ უთქვამს, რისთვის მოგვებრუნა უან. ცალ-ცალკე კონვერტში ჩადებული რაღაც ქაღალდები გამოგვიწოდა და თან ალერსიანად გვეთხრა:

— ამ წერილებს ბუღალტერიაში მიიტანთ და თვითიუული 500-500 მანეთს მიიღებთ.

აღარ ვიცოდით, რა გვეთქვა, ჯერ

პირველად „მნათობის“ რედაქციაში

1944 წელა, გახურებული ბრძოლა. მურმან ლებანიძემ და მეც ათას ტანჯვაგამოვიღო, ფრონტიდან ვართ დაბრუნებული. ოთარ ჭელიძე თხილდისში დავგვხვდა, ოთხეულს ერთი გავკვლია — თეიმურაზ ჯაბგულაშვილი, ის ფრონტზე იყო. ახალი ლექსებით მივადექით ჟურნალ „მნათობის“ რედაქციას. თეიმურაზის ფრონტიდან გამოგზავნილი ლექსები ჩვენ გვექონდა, „მნათობს“ რედაქტობობდა პოეტი ალიო მირცხულავა.

როგორც კი ოღნავ შევადეთ რედაქციის კარი, მივუგებმა რედაქტორის ხმაც, მომბრუნებო. მოკრძალებ

ქვეყანაზე. ხუმრობა ხომ არ იყო, „მნათობში“ ვიბეჭდებოდით!

მწერალთა სახსლის კიბეებს დაბლა ჩავყვეით, ისე ვიყავით გაბრუნებული, ასე გვეკონა დაბლა კი არა, მალა ავიდიოდა. ჯერ ჩათავებული არც კი გვეკონა კიბეები, რომ ნიკა ავიაშვილის (პახუხისმგებელი მდივანი იყო) ხმა მოგვეცხა:

— ახალგაზრდებო, დაბრუნდით უკან, რედაქტორი გეძახით.

ლექსები არ იყო დაბეჭდილი და უკვე ჰონორარს მივიღებდით. ეს მართლაც სასწაულს ჰგავდა. თქვენ წარმოიდგინეთ, ჯიბეგახურტილი ბიჭებისთვის, ისც ომის დროს, რა სიხარულის მომტანი იქნებოდა ეს წუთები.

გამოვიდით ისე გახარებულბმა, რომ მალეობაც კი ვერ ვუთხარით ბატონ ალიოს.

ბალაკტიონი სახეთში

მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარემ სიმონ ჩიქოვანმა გაამოხატა და მიიხრა: გალაკტიონ ტაბიძის და ვიღაცეა ქუჩისგან გურჯაანში შეხვედრის უწყობენ, თუ გაყვები, კარგ იზამო.

მართლაც ვიხიბნათ, არ მოველოდი ამას. მით უფრო, გალაკტიონ ტაბიძისთვის ერთად სადმე წასვლა ეს ხომ მისთვის არაა შესაძლებელი დროინდელი ოცნება იყო. ახლა კი ამ ოცნების ახდენის წუთიც თავის ფეხზე მუქვია. აბა, უარს როგორ ვიტყვოდი, მაგრამ რატომღაც თავი შევიკავე. ვაი, თუ ჩემთან ერთად არ აკადროს გალაკტიონმა წამოსვლა-მეთქი.

— ბატონო სიმონ, მე სიხარულით წავალ, მაგრამ ბატონი გალაკტიონი თანახმა იქნება?

კიდევ რაღაც უნდა მეთქვა, მაგრამ გალაკტიონი შემოვიდა და ასე მეგონა ცეცხლის აღში გაუხვიე.

— გალაკტიონ, ეს ახალგაზრდა წამოვა თქვენთან ერთად გურჯაანში.

გალაკტიონი ახლოს მივიდა, ხელი ჩამოართვეს, თვალბუში ჩამხედა, მაშ, მივხვდითოთო გურჯაანში? წიგნებით გატენილი პირთფული მაგიდაზე ფრთხილად დასდო, თმაზე ხელი გადაიდო, ისევე მე გამომხედა, შერე სიმონისკენ მიბრუნდა:

— მიდიხი, ამბობ. ეს არა ემარა, ამ ახალგაზრდადაც უნდა მიიღოს ჩვენს გამოხსენებში მონაწილეობა.

ამას დიდი გალაკტიონი ბრძანებდა ჩემზე, ვიღაც უცნობ ჭაბუკზე... სახლში რომ მივედი, დედაჩემს სიხარულსავან კისერზე ჩამოკვიციე. ყველაფერი დაწერილებით მოვეყუევი, გაიხარა. დაწერილის წინ გალაკტიონის სახელზე ჩვენს ერთ ციცქნა ოთახში დიდი საწოლი აანთო და ლოცა და ოცოცა...

მესამე დღეს დავადექით გურჯაანის გზას. ცოტა ხანს საგარეოში შეეჩერდით. ბაზარში შევიარეთ. სავსე იყო ხალხით, დახლები ზილით, პურ-ღვინით.

— ჩვენი ბაზარი, ეს გულ საქართველოა, უხვი და მდიდარი, — ჩაილაპარაკა გალაკტიონ ტაბიძემ, კვირი დაუკრა ვიორზე ქუჩისწვლამა, თან დაატანა: ამ ღვინოებს გასინჯვა უნდა, ყურება და ქება კი არაო.

— ჩემო ძამიკო ვიორგი, ჩავიდეთ ადგილზე, იქაც დიდებული ბაზრობა იცის, — მოუჭრა გალაკტიონ ტაბიძემ. ბაზრიდან ტაში და შემახილი გა-

მოგვეკვა. მანქანაში რომ ჩავსხედით, კახურმა ჩურჩხლეტბმა შემოგვანათა.

როგორც კი სოფელ ძაგისკენ მივეახლოვდით, გზის მარცხენა მხარეზე გამოჩნდნენ შავებში ჩაცმული მოხუცე ქალები, რომლებსაც თავიანთი ნახელავი ჰქონდათ გამოტანილი. ამ ბატარა ბაზარზე რას ინატრებდნენ, რომ არ ყოფილიყო.

! ვიორგი ქუჩისწვლი წამოიდა და ჭერახელი „ვილისის“ შოფერს შეუტია, სადაღ მიდიხარ, ვაჩიერო. გადმოვედით. ამ ციცქნა ბაზარს გალაკტიონ ტაბიძემ რამდენჯერმე აუარ-ჩაუარა, ბოლოს მოხუცთან გაჩერდა და უთხრა:

— დედი, ეს ქათამი შენი ოჯახისაა თუ...

— მომიკვდა თავი, აბა, სხვისას როგორ გამოვიტან გასაყიდათ ან როგორ გააღებინებ.

— ეს არაყი, — ჩაერთო საუბარში ვიორგი ქუჩისწვლი.

— ევექ ჩემი შაქრას გამოხდილია. ისეთია, მტერს მახვილს ქანკაშში ჩააგებინებს.

— ეს შოთები?

— ევექ და ხელითაა მოხელილი და გამოიტყვარია, შეილო, მანარე მიწის ბორბლისაა. — მოხუცმა მინდრისკენ გაიშვირა ხელი და მერე სიამაყით შემოგვთავაზა ცხელ-ცხელი შოთი ბური და გუდის ყველი. გალაკტიონ ტაბიძემ პურის სურნელი ღრმად ჩაისუნთქა და მოწიწებით აკოცა.

გასინჯეთ, გემო ნახეთ, სხვისი კი არა, ჩემი ნაოფარია, — კვლავ გაიმეორა მოხუცმა.

რაც გვინდოდა გამოვართვით. იქვე ახლოს, ბოლისი იქით, გავშალეთ სუფრა. მოხარული დედლი ვიორგი ქუჩისწვლიმა ხელით დახლირა, პირდაპირ ქონი გასდიოდა. კაი, ქათამაიო, — თქვა და მოხოვა, ერთი დედლიც გამოვართვე, თან წავიდითო. მოხუცმა დედლი ვაზეთში გამიხვია, ცოტა წინ წამოიწია და მკითხა:

— შეილო, ის ჯემუხა კაცი ხომ გალაკტიონ ტაბიძეა?

— დიახ, ქალბატონო, გალაკტიონ ტაბიძეა-მეთქი, — ვუპასუხე.

— სადაღ მიდიხართ, შეილო, აგე, იქა ცეცხოვობ, აი, ის ორსართულიანი სახლი ჩვენია. წამობრძანდით ჩვენთან, ჩემი შაქარა გადაირევა ევ სიტყვამადლიანი რომ დანიხნო. იგეთი სუფრა გაემშალა, მევე ქრეკლეს რომ ეკადრებოდა. მერე რამდენი ლექსი იცის მაგ დალოცვილისა

შაქარამ. წამოდით, თქვენ შემოკვე-ლით ჩემი თავი.

— სხვა დროს იცის, დედა, ძალიან გვეჩქარება, გველოდებიან გურჯაანში. ავიშალენი, ვიორგი ქუჩისწვლიმა, როგორც კი ჯიბისკენ წაიღო ხელი, გალაკტიონმა ანიშნა, არ გაბელო.

— უი, ქა, რატომ არ მოვეკვები, ჩვენს სათავაფრებო პოეტს ფულს როგორ გამოვართმე?

— რატომ, დედი, შენი ნაშრომი გამოიტანია, აიღე, ალალია, — არ მოემვა გალაკტიონი.

რალას იზამდა მოხუცი, ფული უკან გამოართვა, ებერა, გადათვალა და ზოგი უკან დაუბრუნა, თან დაატანა, ვაჭარა კი არა ვაგ სხვის წაწკვინდავში ფული მოვიტო. გალაკტიონმა მორიდებით მკითხა, ევ შავები რატომ გაცეცია. ომში დამეძულა შენულებო, თქვა მოხუცმა და თავსდის ერთი ბოლო სახეზე აიფარა და ატირდა.

გალაკტიონის ხელები აუკანკალდა, კაბის კალთა დაუყოცნა, მისი დაკოჭილი მარჯვენა, მკერდთან მიიღო, გაამხნევა, კიდევ რაღაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ ვაჩუქდა, ალბათ იფიქრა, ვაი, თუ უფრო ვატკინო გულიო.

ცოტა ხანში კვლავ გურჯაანისკენ გაემართეთ, მიგაცივლებდა ცრემლი შეშლივდარი ღედისა!

დიდი პოეტი გამეხსურა

მწერალთა კავშირის მეორე სართულზე გავით „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქციამ ვეშუაობი. დღობა სარდადში — პოლიკალინიკა იყო. თავს ვერ ვგრძობდით კარგად და ჩავედი ექიმთან. სიცხე ოცდაცხრამეტე მქონდა. ექიმმა სახლში წაახლა მინარე. როგორც კი კიბეები ჩამოვთავე და გარეთ უნდა გამოვსულიყავი, ამ დროს მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე ვიორგი ლეონიძემ შემოვიდა.

— გამარჯობა, ვახტანგ, რაღაც არ მომწონს შენი ფერი, რედაქტორმა ხომ არ გაწყენინა?

— არა, ბატონო ვიორგი, ვერა ვარ კარგად, სიცხე მაქვს.

— სიცხე რამდენი გაქვს?

— ოცდაცხრამეტე.

— ევ არაფერია, მე რომ გამისინჯო, ორმოცეუ მჭეტი მექნება, პოეტ კაცს კი უნდა გქონდეს სიცხე.

ვატრიალდი უკან, მისი სიტყვის შემდეგ სახლში როგორღა წავიდოდა.

ფუძისა და ძირის სასინოვოსხლოდ

თითმის ნახვარი საუკანა კართულ სიტყვაპაპოვულ შვარღობას რაგვა ჯაფარიძის სახელი ახვინებას. მის პირველსავე ნაწარმოებში დაინახა მკითხველმა მწარღი, რომელსაც „მრის წულული ანდა წულულად“ და ხალხის სატყობარი ტომდა. გამორჩეული მხატვარული ოსტატობით დაწერილმა მოთხრობამმა, ნოველამმა, კვალიცის. ტარმა წერილამმა თავისი სათქმელი თქვეს.

მაღალი, დახვეწილი გემოვნების მქონე მკითხველი შემდეგმა ბავჯავრ აღუფრთხილებია ანოვწული სულით: გაშლენილ მის ნოველას, ეხება ომსა თუ მშვიდობიან ცხოვრებაზე, განსაუთრებელი უპრადღება დინასტურის მისმა დიდებუნიანმა გომანებმა.

დღეს ბატონ ჰაგვა ჯაფარიძის, გამორჩეული კართველ მწარღლსა და საზოგადო მოღვაწეს, საგონდათი წელი შემსრულდა.

ღმერთმა დიდი ხნის სიცოცხლე მისსს საპართველს უღელში შეაწულ აერისასს!

მვინარობთ, მკითხველს დაინტერესებას წერილით, რომელიც ამ თარიღს ეძღვნება და კვერთხ იხაზება.

ქართულ ლიტერატურაში ოჯახისა და დედაშვილობის პრობლემა ყველაზე რელიეფურად „ოთარანთ ქვივიში“ გამოიხატა. ამ ნაწარმოებში ილიამ ყოვლისმომცელოდ დუკავშირა ერთმანეთს ერთგული ცხოვრების ყველა მხარე — ზნობრივი, ეთიკურიცა და ეკონომიკურიც, გამორჩეული მხატვრული ოსტატობით დახატა დიდმა მწერალმა კეთილშობილი ქვივი ქალის სახე, ამ ქალში მოქცეულია ქართველი ქალის ყველა თვისება, რაც წმინდაა და აღმღვრეველი. მისი თავდადება პირდაპირ ედფვის გააფთრებამდე მიდის, როცა საქმე ენება უმამოდ დარჩენილ ერთადერთ შვილს და ოჯახის ღირსებას.

ასე რომ, ცალკულად დარჩენილი ქალის ტრაგედია და სიმძიმე ქართულ მწერლობაში უეცრადი ილიას ბეჭითაა აწეული.

ახალ სტიტორიულ ვითარებაში ეს თემა დამატეკრებლად, ღრმად და შთამბეჭდავად წარმოაჩინა რევჯავრადრიქიმ — მხედველობაზე მაქვს მისი რომანი „ჯარისკაცის ქვივი“.

დაღუპული ჯარისკაცის — შალვა მინდელის ოჯახის ფონზე გაცოცხ-

ლებულია ომისშემდგომი ქართული სოფლის ცხოვრება. ოფლითა და სიმწრით შექმნილი კერა გაცივების წინაშე აღმოჩნდა. მანამდე მყუდრო ოჯახს დანგრევა ემუქრება და საკითხავია, შეძლებს თუ ვერა ხათუნა მინდელი — ჯარისკაცის ქვივი, თავისი ადგილი იპოვოს საზოგადოებაში, არ წაშალოს ქმრის სახელი და გზაზე დაყენოს მისი სამი ბიჭი.

ქვეყნად არა მარტო ერთი ხათუნა არსებობს, არამედ მრავალი, რევჯავრადრიქის ხათუნა კი ერთ-ერთი სახეა ომში დაღუპული ჯარისკაცის ცოლებისა, წმინდად რომ დაიცვეს ოჯახის ღირსება. მისმა ზნეობრივმა სახემ, ქცივის ეთიკამ განსაზღვრა მინდელის ოჯახის ბედი.

პირველ რიგში მამის — სპირიდონ ყანჩაველის წინააღმდეგობა უნდა დაეძლია ხათუნას. მოსიყვარულე შვილს მოსიყვარულე მამა უნდა დაეთმო. სპირიდონი ხათუნასგან მოითხოვდა, ყოფილიყო მამის სახლში და მისი ობლებისათვის თავისი ვეარი მიეცა. სწორედ აქ გომინდა ერთგული მეთულე, რომელსაც არ სურს მისი ქმრის კერა წასახლარად აქციოს. მამის ჩანაფიქრ-

საც — შვილი მეორედ გაათხოვოს, ასრულება არ უწერია: ქვივი ქალს არ სურს შვილებს მამის სახელი დუქარგოს.

ბევრი უსიამოვნება სდევს უკაცო ოჯახს. ჯერ იყო და, უსინდისო ხელსა და შალვა მინდელის სახლისათვის მოზიწული ხეტყე გაქრო, მერე ამას ისიც დაერთო, ხათუნაზე ბორბტა ენებმა ცული ხმები დაარხიეს.

ყველაზე ძნელი მინც ამ ბორბტ ხმებთან შებრბოლება აღმოჩნდა. კაცი და ქალი თითქმის უხმო შეტყმულებას უწყობს კომლის აღსადგენად დაბრუნებულ ქალს. დიდია სოფლის ტრადიცია და ვერ უარყფდს ოჯახის ადთ-წყესებს, ოჯახი, შვილები თავდადებას, მსხვერპლს მოითხოვენ.

მეზობლის ქალების ღღბილს შეენება ხათუნა და თვითონაც ცდილობს, აღარ თხოვოს მათ რაიმე. ქალს სჯერა, რომ მისი სიმართლე ოღესმე მინც დამტყიცდება. მაგრამ მისთვის საქმარისი არ არის პიროვნული სიმართლე. მთავარია საალი და მართებული აზრის თანაზიარობა.

„განა საქმარისია ადამიანი მარტო შენი თავის წინაშე იყო მართალი, — ფიქრობს თავის გულში ქვივი, — როცა შენს გარშემო სხვებიც ცხოვრობენ? შენ მათ თვალშიც უნდა იყო მართალი, უამისოდ არ გიგუეებენ თავის წრეში, არ გიგუეებენ, რადგან მათ აზრს არაფრად აგდება თვითონ კი ერთი იმავგანი ხარ...“

ეს არის ფიქრი საზოგადოებისა, რომელიც ქვივისგან მოითხოვს.

თავისი აზრები და გრძნობები მორალურ კანონებს შეუწონოს, არა მარტო შინაგანი სიმართლის იცხოვროს, არამედ იგრძნოს პასუხისმგებლობა ამ ხალხის წინაშე.

„ხათუნა არავისგან არ მოითხოვდა ზედმეტ პატივისცემას. მხოლოდ განუხორციელდა სურდა ყველას ადამიანურად შეეხებოდა მისთვის. მაგარამ სხად იყო ეს ადამიანობა? ნუთუ ყველაფერი მართლა იმაზე იყო დამოკიდებული, აიტანდა თუ ვერ აიტანდა ქვერივი ქალი უშაბაკო ცხოვრებას?!“

მამასთან დაპირისპირებაშიც საკუთარი შეხედულებები აქვს ხათუნას. მწერალი წინა პლანზე სწევს ქმრის ოჯახის ერთგულ, პატიოსან ქალს, თავის ინტიმურ გრძნობებს ხავედვ უტარალებს სამი აქციუს, თავისი პატარა ბიჭებით სარაულაში რომ ბრუნდება და მინდელის გაპარტახებულ ეზოსა და დაზარევის პირას მისულ სახლში ბინადებას.

ქალს, რომელსაც სახლი თავზე ეხვრება და დღეიდან ლუკმაპურზე უნდა იფიქროს ობღობის გამოსაყვებად. უფლებაც არა აქვს, ინტიმურ გრძნობებს აპყვეს. თუმცა „რადღაც იღუმალი ძალა მიეგრებოდა პორფილსაყენს“. ქვერივ გრძნობას, რომ ეს სიყვარული არ არის, ეს ღღობა არაა სიყვარული! პორფილესა და ხათუნას მხოლოდ ერთმანეთს ატყუებენ და თავსაც იტყუებენ. რაღა დროს სიყვარულია, სიყვარულის დრო რა ხანია წავიდა. ის სხვა რამ არის. ხათუნამ იცოდა, რა იყო ეს სხვა რამ, მაგრამ გინებას იჩლუნებდა, რადგან არ უნდოდა გულის ფსკერი მოეჩხრკია და იმ სხვა რამეს წასდგომოდა.

„ხათუნას შიში იპყრობდა სირცხვილის ნაცვლად. სრულიად სხვა

გრძნობა უძერებოდა სულში. რაღაც გაუჩვეველი, ბუნდოვანი შიშში აკვიტებული სირცხვილისა, ადვილს იკავებდა და ქალს ძვალრიბილი უძერებოდა, — მეებად საყურადღებოა ეს სიტყვები.

ადამიანური ბუნების დასაძლევად ქვერივ თავის თავთან უხდება ბრძოლა. თუ აშკარად არა, ბუნდოვანად გრძნობს, როგორ მოიქცეს, რომ თავისი თავი „ცულ ფიქრებში“ მინც უღარ დაიპირის და ძველებურად შევარდეს შორცხვი, შორცხვილი ხათუნა, რომელსაც შევიღებ სანთელად უნთია და ქმრის მოგონება უხუნავს სალოცავად გადაქცევი. „საკუთარი თავის“ დაღვლევა კი სრულადიდაც არ არის იოლი საქმე. ეს რომ ასე იყოს, მისი სახეც გაუბრუნდებოდა და შინაგანი ბრძოლის გარეშეც იოლად გადაწყდებოდა ყველაფერი.

აქ ერთი რამაც შეინიშნება: მიუხედავად იმისა, რომ ხათუნა სამავალით ყოფილიყო პიროვნებად წარმოგვისნა მწერალმა, იგი არ არის ზნობრივ ნორმათა კრებულის მხატვრული რეალისტრატია. პირიქით, თავიდან ბოლომდე სისხლსობრივით საესე ადამიანია მაშინაც, როცა უტყვე ხელსუფთას ამქლავებს და მტკიცე ნებუნძვეტილებს იღებს, შევიღებს ანაკვალის სიცოცხლე და მამინაც, როცა ქალი მთელი არსებით იღვიბებს მასში და მთელი სულიერი ძალების დაძაბვა ხდება საჭირო გრძნობათა მათსოთავად. მწერალმა დამაჯერებლად გვიჩვენა ქალის ეს შინაგანი ბრძოლა და ჭილილი საყუთარი თავთან.

ხათუნას სახე რომანის კონკრეტული, მხატვრული კონცეფციის მიხედვით ვანუშორებლადა დაკვირვებული სამშობლოს დამცველ ჯა-

რისკთანაა. ესაა მისი ხასიათის მთლიანობისა და ნაწარმოების დიდობის აზრის გამოვლენება. შეიღებ მას „გრძნობას არ აძლევს“ მიატოვოს ქმრის კერა. წარსულს ჩაბარდა მისი პიროველი ოცნებები, მისი სიცოცხლე შეიღებს ეკუთვნის და დედა მზადაა მათთვის შეუძლებელი შეძლოს. ავი ასეთი შეუძლოვობით ამბობს თვითონვე: „არავის არ მეშინია... თუ ჩემს შეიღებს დასპირდა, მშვირ მგელს შეეყვები ტყეში“.

რალა უნდა თქვას ამაზე მეტი მშობებულა დედამ, ანდა რალა უნდა თქვას ამაზე მეტი ერთგულმა მეუღლეს: „შალოკოს სიყვარულში მე ჩემი თავიც მიყვარს და ყოველთვის მინდა უფრო მეტი ვიფიქრო ამ სიყვარულზე, რათა უფრო შემიყვარდეს ჩემი თავი. მე უტკებში ამის წარმედგინე, რომ ერთგული ცოლი ვარ... სამავალით ცოლი... მე არაფრით არ ვარ უყუთესი იმ შავიან ქალზე, მატარებელში რომ ამეძგზავრა. მეც მომაქვს თავი ჩემი მშუხარებით, მაგარამ განსხეუება ის არის, რომ ის სხვის დასანახად სწუხს, მე კი... ჩემთვის იწუხებარ.“

ბევრის მიქმელო ეს „ჩემთვის წუხილი“. ბევრ რამეს ამბობს ეს ორი სიტყვა. ირღვევა დროის ფარგლები, საყუთუნა მიჩნები. ათასობით წუღის მანძილზე შემოსეული მტრები ასე კლავდნენ საქართველოს, ქართვლ მეობრს, და ვერ მოკლეს ვერც საქართველო და ვერც მისი იმეორებული სული. დაიკარვა საფლავი. გაქრა კერა, მაგრამ არ მოშლილა ფუძე და ქართვლ კერაში ღღვის ნაღვრდალი, ვინაიდან ამ ქვეყანაზე ცოცხლობს ერთი კი არა, ათი და ასი კი არა, უთვალავი ხათუნა და მათი მადლიანი კალითა ზრდის ჩვენს მომავალს.

ქართული ეკლესიის ჯვარცმული გზა

(ბაბრამშლბა)

ჯერ კიდევ მოქმედებდა 420 ეკლესია, რომელსაც 514 მღვდელი ემსახურებოდა. ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის გარდა საქართველოში სოქმედდა სომხური გრიგორიანული, რუსული მართლმადიდებლური, ლუთერანული და სხვა ეკლესიები, აგრეთვე სინავოა და მეჩხე.

420 ეკლესია 20 ათასზე მეტიდან დიდი გაჯირკებით მონერნდა მათი გადარჩენა, რადგან წლების განმავლობაში ლენინის ანდერძის თანახმად ადამიანები ანერკედნენ ეკლესიებს,

შემდეგ კი ტიროდნენ. ამ ეკლესიებთან ერთად ისინი რაღაც სხვასაც ხოთ არ ანერკედნენ თავიანთ სულბში?

უკაცუანგელ წლებში ბევრი რამ შეიკვალა: დაიწყო საზოგადოების არა მარტო პოლიტიკური, არამედ სულიერი განახლება. გაუქმდა აკრძალვები, რომლებიც კანონგარეშმ დგომარეობაში აყენებდნენ რელიგიას. ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია აქტიურად მინაწილებს მშვიდობის, სამარტლიანობის, ხალხების თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლაში, მისი წარმომადგენლების ოფიციალურ გამოხვლებში ხალხს მოუწოდებს სახელმწიფოს საგარეო და საშინაო პოლიტიკის მხარდაჭერისათვის. ქარ-

თველი ხალხი მივიდა ეკლესიაში. მას კვლავ სწამს ღმერთი, მთელი რიგ სკოლებში, უმაღლეს სასწავლებლებში ზოგადსაგანმანათლებლო საგნებთან ერთად დაიწვეს რელიგიური მოძღვრების სწავლება, გაიხსნა სასულიერო სემინარი, აკადემია.

დაე, ამიერდანი სამარტავამოდ გვახსოვდეს მცნებანი უფლისა ჩვენიხა: „არა კაც — ჭკალა“, „არა იპარო“, „არა იმრუშო“, „არა მოიღოს სახელი უფლისა ღვთისა შესნა ამაიხა ზედა“, „პატივი-ცე მამასა შესნა და დედასა შესნა, რათა კეთილ გვეოს შესნა და დღევრემელ იყო ქვეყანა ზედა“.

ნეტარ არიან მორწმუნენ.

რამ ღაქიღოცე

ღებუტი

გამოყენას, რომელიც 20 ივნისს ქარვასლაში მოეწყო, არ ახლდა გადაჭარბებული ხმაური და აჟიოტაჟი. სპონსორებიც თავად იყვნენ და მასპინძლებიც.

ფატი ბარამიძე და გია ჯავრიშვილი.

გამოყენაზეც მეტწილად მათი ახლობლები და გულშემატკივრები შეიკრიბნენ.

ფატი და გია თავიანთი პირველი ჭაშნიკით წარსდგნენ და მთავალიერებელთა მოკრძალებული აუდიტორიის წინაშე.

ფერწერული და გრაფიკული ნამუშევრები, რომლებიც წარმოაჩენდნენ ახალბედა მხატვრების ინდივიდუალურ ხედვასა და ხელწერას, ავტორთა უდავო ნიჭიერებასა და მომავალ პერსპექტივებზე მეტყველებდა.

ფატი ბარამიძე სამხატვრო აკადემიის მეხუთე კურსის სტუდენტია.

ვიორჯი ფაშისა და გოჯო თოთიბაძის მოწაფეს, განსაკუთრებით ფერწერა იტაცებს. მხატვრობისადმი პირველ სიყვარულს კი მამის, მხატვარ ვილი ბარამიძის დამსახურებად თვლის. ძმაც მამის კვლას მიჰყვება. ორიგინალიზმითა და შესრულების სითამამით გამოირჩევა ფატი ბარამიძის ნამუშევრები. მათგან ავტორი „ნინიკოსა“ და „ზამთრის პეიზაჟს“ აძლევს უპირატესობას.

გულწრფელობა და სამყაროს ორიგინალური აღქმა

წარმოადგენს თვითნასწავლი მხატვრის გია ჯავრიშვილის შემოქმედების მთავარ თავისებურებასა და ღირსებას. მის მიერ წარმოდგენილი ფერწერული და გრაფიკული ნამუშევრებიდან გამოირჩეოდა „ავტობორტრეტი“ და „ცხოვრების დაღი“. საერთოდ, გიას შემოქმედების ერთობ სევდიანი განწყობილება ახლავს, რაც, უთუოდ, დღევანდელი დღითაა ნაკარნახევი.

მისასაღმებელი ისაა, რომ ორივე ხელოვანი უკმაყოფილების გრძობას განიცდის საკუთარი ნამუშევრებისადმი. ეს კი შემოქმედთა ოსტატობის ზრდისა და მისი შემდგომი სრულყოფის მანქნეებელია. შემოქმედებითი სრულყოფისათვის კი აუცილებელი სამუშაო პირობებია საჭირო; რომ არაფერი ვთქვათ სამხატვრო სახელოსნოზე, ახალგაზრდა მხატვრები ელემენტარულ ტილოზე და სალენბაუბზე ოცნებობენ. არადა, მათი შემოქმედება ნამდვილად იმსახურებს სამუშაო გამოტანას. თავიანთი ხელოვნების შემდგომი სრულყოფის მიზნით ახალბედა მხატვრები საზღვარგარეთ გამგზავრებაზეც ფიქრობენ.

იქნებ ეს პირველი ვერისსაფი ერთგვარი სტიმული იყოს დიდ გზაზე გასასვლელად, რამეთუ დიდ ნიჭსა და აღიარებას ყოველთვის წინამორბედად პირველი უდევს. გზა დაუვლოცით ფატის და გიას და ამ პირველთან ერთად სხვა მრავალი წარმატებაც ვუსურვოთ.

გარეკანის პირველ გვერდზე: ქართული ფეხბურთის
ვარსკლავები ძმები არგელაძეები.

გამომცემის მისამართი:

საბჭოთა კავშირის
ბელარუსეთში: საკავშირო ტელევიზიის მთავრობა:

405 — 89-22-88; კასუსისსაზოგადოებრივი მდებარეობა და განყოფილება: 89-22-88; კავშირის სადგომის — 89-21-29.

გადაცემა წარმოებას 8.08.98. ხელმოწერილია დასაბუქად 22.09.98. ქალაქის ზომი 40x60/4. გარეკანი, სარკინი და ტექსტი იქნება ინტეგრირებული. ფორმატის ფურცელი 4. პირიპირა წაბეჭდვა ფურცელი 8,8. საბჭოთა-საქართველო იაპონია 8,8. ტარა

8.000   შეკვეთა 1867.   ფასი 150 უკრაინა.

Ежемесячный независимый общественно-политический и литературно-художественный журнал «Дроше» (на грузинском языке). 390096, Тбилиси, ул. Костая, 14. Типография газетно-журнального издательства «Самшобле». Адрес редакции: 380028 Тбилиси, 8, пр. Густашвили, 42.

საბჭოთა კავშირის
საბჭოთა კავშირის
საბჭოთა კავშირის

5 204/17

ნუმც რა მოვიშლია, არწივთ, ბუდეი

გლოვია საქართველოში, მაგრამ ჩვენ ერს ხომ სიმღერა ლხინშიც სწევია და კირშიც. სწორედ ამ ძველებდობის უამს განცდილ სიხარულზე მიაგანიწნებთ წინამდებარე ფოტოსურათები. დიას, დღეს, თბილისში, ისინი რაიონში დაიბადა თეატრი, შერბ კოსტაჯას სახელობის ლიტერატურულ-მუსიკალური ცენტრული თეატრი. დაიბადა სპექტაკლით „ნუმც რა მოვიშლია, არწივთ, ბუდეი“. ღრმად ქართული, სიკვდილ-სიცოცხლის მარადიული ფილოსოფიური თემატიკითა და ხალხური რეალიებით აღსახე წარმოდგენით.

გიორგი ცოცანიძისა და რაფაელ შამულაშვილის პიესის მიხედვით შექმნილი სპექტაკლით რეჟისორმა ზურაბ სიხარულიძემ და მხახიობებმა დორენა ელერდაშვილმა, გვიცი ციციშვილმა, ლეო ანთაძემ, ლალო შექვაბიშვილმა, ციციო კანდიერმა, ნაირა გელაძემ, მარინე ჩაფიჩაძემ, მანატურიაშვილმა, ხალაოზ პირველმა, ნინო თუთბერიძემ, ანა ნუცუბიძემ, თინათინ კანჭურაშვილმა, ეივრ მუმლაურმა, ლელა თათარაძემ, ბადრი კაკაბაძემ, გიორგი გუგუშვილმა, ბესიკ ხიდუშელმა, ლექსო ნიკოლაძემ, ვია დარჩიაშვილმა, მიშეკო დარჩიაშვილმა, სანდრო ცაავამ, ქეთიკო კილახონამ, ირმა გოგოლაძემ, ნათია რობაქიძემ, ვია ტყეშელაშვილმა და სხვებმა ცტაკონით დაავიწყეს მყურებელს შიშის, შიშობილც, უმებლობაც, ვააცინეს, ვალაღეს კიდევ და კიდევ შეასწესეს, რომ „სიცოცხლე ჩვენი ჰვეუნისა არის“.

თეატრის პირველი საპრომიერო სამუშაოს სპონსორები საპროთეველონ რისხუბლიკის მროვნული ბანკი.